

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**Eğitim Fakültelerindeki Öğretim Elemanlarının Okullarda
Yürüttükleri Bilimsel Araştırmalara İlişkin İzin ve Etik Kurul
Onay Süreçlerinin Değerlendirilmesi**

Yüksek Lisans Tezi

Murat Kuşcu

Ocak 2023

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Eğitim Fakültelerindeki Öğretim Elemanlarının Okullarda
Yürüttükleri Bilimsel Araştırmalara İlişkin İzin ve Etik Kurul
Onay Süreçlerinin Değerlendirilmesi

Yüksek Lisans Tezi

Murat Kuşcu

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Murat Bülbül

Ocak 2023

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Murat Kuşcu tarafından hazırlanan "Eğitim Fakültelerindeki Öğretim Elemanlarının Okullarda Yürüttükleri Bilimsel Araştırmalara İlişkin İzin ve Etik Kurul Onay Süreçlerinin Değerlendirilmesi" başlıklı bu Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Murat Bülbül

.....

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Çiğdem Kılıç

.....

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Âdem Yaman

.....

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 30/01/2023

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun APA kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza
Dr. Öğr. Üyesi Murat Bülbül

Etik İlkeler Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza
Murat Kuşcu

ÖZET

Eğitim Fakültelerindeki Öğretim Elemanlarının Okullarda Yürüttükleri Bilimsel Araştırmalara İlişkin İzin Ve Etik Kurul Onay Süreçlerinin Değerlendirilmesi

Kuşcu, Murat

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğrt. Üyesi Murat Bülbül

Ocak 2023

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütmek istedikleri bilimsel araştırma süreçlerinde ihtiyaç duyulan izin ve bilimsel araştırma yayın etiği kurulları onay süreçlerinin değerlendirilmesidir. İlgili literatür incelendiğinde, Türkiye’de okullarda yürütülen bilimsel araştırmalara ilişkin izin süreçlerini kapsamlı bir biçimde değerlendiren bir araştırmaya rastlanmamıştır; benzer bir durum etik kurul onay süreçlerine yönelik araştırmalar için de geçerlidir. Bu araştırmayla bahsi geçen izin ve onay süreçlerinin bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilerek yaşanan sorunların tespit edilmeye ve çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcıları belirlenirken kartopu örnekleme ve maksimum çeşitlilik örnekleme teknikleri kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye’de farklı eğitim fakültelerinin farklı anabilim dallarında görev yapan 22 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin içerik analiziyle çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgulara yönelik olarak; “Bilimsel araştırmaların izin ve onay sürecine ilişkin hukuki bilgi durumu”, “İzin sürecinde yaşanan MEB kaynaklı sorunlar”, “Üniversitelerden ve etik kurullardan kaynaklı sorunlar” ve “İzin ve onay süreçlerine yönelik çözüm önerileri” temaları elde edilmiştir.

Elde edilen bulgulardan hareketle eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının okullarda yapmak istedikleri bilimsel araştırma süreçlerine ilişkin hukuki

bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı; ilgili mevzuattan ve MEB’deki görevli personelden kaynaklı uygulamada sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bilimsel araştırmalardaki etik kurul onay süreçlerinde görevli olan kişilerden, mevzuattan ve sistemin işleyişinden kaynaklı sorunlar olduğu da tespit edilmiştir. Bütün bu sorunların da araştırmacılarda motivasyon kaybına yol açtığı ve bilimsel araştırmaların hem niceliğine hem de niteliğine olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonunda bunların çözümüne yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel Araştırma, Yayın Etiği, Etik Kurul, Araştırma İzin ve Onay.

ABSTRACT

Evaluation Of The Permission And Ethics Committee Approval Procedures For Scientific Studies Conducted In Schools By Academics In Educational Facilities

Kuşcu, Murat

Master's Thesis, Educational Administration Department, Educational
Institutions Management Master's Program

Advisor: Dr. Faculty Member Murat BÜLBÜL

January, 2023. 88 Page.

The purpose of this research is to evaluate the permission and approval processes of scientific research publication ethics committees, which are required in the scientific research processes that the faculty members working in education faculties want to carry out in schools affiliated to the Ministry of National Education. When the relevant literature is examined, no research has been found that comprehensively evaluates the permission processes for scientific research conducted in schools in Turkey; Research on the procedures for ethics committee approval is in a similar condition. The goal of this research is to identify problems and develop solutions by evaluating permission and approval processes from a holistic standpoint.

The case study design, which is one of the qualitative research methods, was used in the research. Snowball sampling and maximum diversity techniques were used to determine the participants of the study. Within the scope of the research, semi-structured interviews were conducted with 22 participants working in different departments of different education faculties in Turkey.

The themes of "Legal information status regarding the permission and approval process of scientific researches," "Problems originating from the Ministry of National Education during the permission process," "Problems originating from universities and ethical committees," and "Solution proposals for permission and approval processes" were found as a result of the content analysis of the research data.

Based on the findings, it was concluded that the legal knowledge of academic staff working in faculties of education about the scientific research processes they wish to conduct in schools is insufficient; it was also concluded that there are practical issues arising from relevant legislation and personnel in charge in the Ministry of National Education. Furthermore, it has been determined that there are issues arising from the people involved in the ethics committee approval processes in scientific research, the legislation, and the system's operation. All of these issues, it has been concluded, cause a loss of motivation in researchers and have a negative impact on both the quantity and quality of scientific research. At the end of the research, suggestions were developed for solving these issues.

Keywords: Scientific Research, Publication Ethics, Ethics Committee, Research Permission and Approval.

Kısaltmalar

AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
AYSE	: Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik.
BAYEK	: Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu
CBK	: Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi
EARGED	: Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

ÖNSÖZ

K-12 olarak nitelenen okul eğitimi süreci, hızla değişen sosyo-ekonomik koşullar ve gelişen bilgi teknolojileriyle birlikte önemini her geçen gün için daha da hissettirmektedir. Bu dönemde okullarda verilen eğitimin niteliğinin objektif olarak değerlendirilebilmesi ve yeni yaklaşımların uygulanabilmesi için bilimsel araştırmalar hayati bir öneme sahiptir. Bu bilimsel araştırmaların hem nicelikçe hem de nitelikçe arttırılarak eğitim sisteminin kalitesinin arttırılmasının gerekliliği açıktır. Bu açıdan da mümkün olduğunca bu araştırmalar teşvik edilmeli, araştırmaların yürütülmesine ilişkin izin ve etik kurul onay süreçleri, öğrencilerin ve okul çalışanların haklarını da gözeterek mümkün olduğunca kolaylaştırıcı olmalıdır.

Şüphesiz okullarda yürütülen bilimsel araştırmaların önemli bir kısmı eğitim fakültelerinde görevli öğretim elemanları tarafından veya danışmanlıklarında yürütülmektedir. Bu nedenle bir durum çalışması olarak tasarlanan bu araştırmada ilgili öğretim elemanlarının görüşleri analiz edilerek, okullarda yürütülen bilimsel araştırmalara ilişkin izin ve yükseköğretim kurumlarındaki bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları tarafından verilen etik onayı süreçlerinde yaşanan sorunlar anlaşılmaya çalışılmış ve öğretim elemanlarının görüşleri doğrultusunda da çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Böylece hem bu alanda yapılabilecek yeni araştırmalara hem de sorunların giderilmesine ilişkin olarak uygulayıcılara ışık tutulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye’deki akademik özgürlüğün gerçekleştirilmesinde yalnızca politikacılar ve mahkemelerin değil, aynı zamanda akademisyen ve uygulayıcıların da önemli sorumlulukları olduğu konusunda farkındalık geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bu vesileyle, öğrencisi olduğum ilk andan itibaren gerçek bir öğretmen ruhunu hissettiğim, deneyimleriyle, bakış açısıyla, tecrübesiyle her konuşmamızda bana yepyeni vizyonlar katan, bir sonraki görüşmemizi sabırsızlıkla beklediğim, ihtiyaç duyduğum her an değerli vaktini benim için ayırarak yoluma ışık olan, bana güvenerek yeteneklerimi sergilememe destek ve olanak sağlayan ve gerçek öğretmenim olarak gördüğüm kıymetli hocam, tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Murat BÜLBÜL’e tüm kalbimle teşekkür ederim. Yine tüm eğitim sürecimde eşsiz bilgilerine, vizyonlarına ve öğretmenliklerine hayranlık duyduğum, her an yanımda hissettiğim, bilgileri ve tecrübeleri ile yaşamıma çok kıymetli katkılar sağlayan, değerli hocalarım Doç. Dr. İbrahim Hakan KARATAŞ ve Prof. Dr. Çiğdem KILIÇ’a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Birlikteliğimizin her anında olduğu gibi yüksek lisans eğitimimde de tüm yüreği ile bana destek olan, cesaretlendiren, sevgisini her an kalbimde hissettiğim sevgili eşim Zeynep KUŞCU ve çocuklarım Elif Naz ile Ömer Kağan'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Özet	i
Abstract	iii
Kısaltmalar	v
Önsöz.....	vi
İçindekiler.....	viii
BÖLÜM 1: GİRİŞ	1
1.1.Problem Durumu	1
1.2.Araştırmanın Amacı	4
1.3.Araştırmanın Önemi	5
1.4.Varsayımlar	6
1.5.Sınırlılıklar.....	6
1.6.Tanımlar	6
BÖLÜM 2: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1.İlgili Literatür	7
2.2.Eğitim Bilimleri Alanında Yapılan Araştırmalar	7
2.3. Türkiye’de Eğitim Araştırmalarının Hukuki Durumu	8
2.3.1. Eğitim Araştırmalarının Anayasal Dayanağı	9
2.3.2. Eğitim ve Öğretim Kurumlarında Yürütülecek Bilimsel Araştırmalara Yönelik İlgili Mevzuat	11
2.4. Üniversitelerdeki Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulları	14
BÖLÜM 3: YÖNTEM	16
3.1.Araştırmanın Modeli	16
3.2.Araştırmanın Çalışma Grubu.....	17

3.3. Veri Toplama Araçları.....	19
3.4. Verilerin Toplanması.....	21
3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	22
3.6. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği.....	23
3.7. Araştırma Etiği	24
BÖLÜM 4: BULGULAR.....	25
4.1. Bilimsel Araştırmada İzin ve Onay Süreçlerine İlişkin Hukuki Bilgi Durumu	26
4.2. İzin Sürecinde Yaşanan MEB Kaynaklı Sorunlar	27
4.2.1. Mevzuattan Kaynaklı Sorunlar	27
4.2.2. Tüm İllerde Benzer Uygulama Standartlarının Olmaması.....	28
4.2.3. İzinin Geç Çıkması	28
4.2.4. Bürokratik Prosedürlerin Karmaşıklığı	29
4.2.5. İzin Süreçlerin Takibinin Sistematiğe Hale Getirilmemesi	31
4.2.6. Araştırmaların İçeriğine ve Uygulanmasına Yönelik Keyfi Müdahalelerde Bulunulması.....	32
4.2.7. Okul Personelinin Bilimsel Araştırmalar Hakkındaki Bilgisizliği ve Bilinçsizliği	33
4.2.8. Araştırmacılarda Motivasyon Kaybına Neden Olunması	35
4.3. Üniversitelerden ve Etik Kurullardan Kaynaklı Sorunlar	36
4.3.1. Etik Kurul Üyelerinin Gerekli Niteliğe Sahip Olmaması	36
4.3.2. Onayın Geç Çıkması	37
4.3.3. Onay Süreçlerinin Takibinin Sistematiğe Olmaması	37
4.3.4. Üniversite Etik Kurullarında Standartın Olmaması	38
4.3.5. Etik Kurulların Görev Sorumlulukları Dışındaki Müdahaleleri.....	39
4.3.6. Araştırmacılarda Motivasyon Kaybına Neden Olunması	39
4.4. İzin ve Onay Süreçlerine İlişkin Çözüm Önerileri.....	41
4.4.1. Hem Akademisyenlere Hem de MEB Personeline Eğitim ve Danışmalık Verilmesi	41
4.4.2. Nitelikli Kişilerden Oluşan Etik Kurul Sayısının Arttırılması	42

4.4.3. Etik Kurulların Toplanma Sıklığının Arttırılması ve Kurum Dışı Etik Kurullara Başvurulabilmesi	43
4.4.4. İzin ve Onay Süreçlerin Saydam Biçimde Sistematiğeştirilmesi	43
4.4.5. Nitelikli MEB Personelinin İzin Süreçlerinde Görevlendirilmesi	45
4.4.6. Yüksek Öğretim Kurumları – YÖK ve MEB İş Birliği	45
 BÖLÜM 5: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	47
Kaynakça	57
Ek 1 – Görüşme Formu	67
Ek 2 – Katılımcı Onam Formu	71
Ek 1 – Etik Kurul Onay Formu	73

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Katılımcıların Bazı Demografik Özellikleri	18
Tablo 2. Görüşme Takvimi	21
Tablo 3. Araştırmada Elde Edilen Bulguların Özeti	25

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölüm içerisinde araştırmanın problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar, tanımlar ve kısaltmalar başlıkları ve bu başlıklara yönelik açıklamalar yer almaktadır.

1.1 Problem Durumu

Eğitim fakülteleri, diğer tüm yükseköğretim kurumları gibi, öğrencilerini insan haklarına saygılı, hür ve bilimsel düşünce gücüne sahip olacak biçimde ulusal ve uluslararası seviyede nitelikli eğitim-öğretim hizmetleri vermenin yanı sıra bilimsel araştırmalar yaparak bu alanda bilime ve topluma katkı sağlayacak içerik ve yayınlar üretmekle de yükümlüdürler; bu hususlar 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda üniversitelerinin amaçları olarak belirtilmiştir.

Diğer bilimsel çalışmalarda olduğu gibi eğitim bilimleri alanında yapılan bilimsel araştırmaların birçoğundan elde edilen bulguların eğitimin tüm aşamalarına değer katacağı yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda eğitim alanında yapılacak araştırmaların tüm süreçlerinde ilgili kişi ve kurumlarca gerekli kolaylıkların sağlanması ve araştırmaları teşvik edecek tutum ve davranışların sergilenmesi de doğal olarak bu araştırmaların hem nicelik hem de niteliğinin arttırılmasına katkı sağlayabileceği gibi, bu süreçlerde yaşanabilecek sorunlar da tam tersi bir etkiyle bu araştırmaların sayısını azaltabileceği gibi nitelik ve etkililiklerini düşürebilecektir.

Okullarda yürütülen bilimsel araştırmaların öğretmenlere ve eğitimin birçok paydaşına önemli katkıları olmaktadır. Öğretmenler bu sayede teori ve pratiği birleştirebilmekte, öz değerlendirme yapabilmekte, yansıtıcı düşünme becerilerini geliştirebilmektedir. Ayrıca bu araştırmalar sayesinde sorunlara ilişkin somut çözümler üretilebilmekte ve öğrenme-öğretme sürecinin niteliği arttırılabilmektedir (Walter&Hen, 2012; Koç, 2015; Akşit ve Dinç, 2015).

Araştırmacıların okullarda yürütmek istedikleri bilimsel araştırmalara yönelik olarak ilk adımda gerekli kurumsal izin ve onayların almaları gerekmektedir. Bu izin ve onayların alınması neticesinde araştırmacı ile okul arasında yürütülecek bir iş birliğinin de temeli

oluşturulacaktır. Bu iş birliği aynı zamanda araştırmaya katılımı güçlendireceği gibi kaliteli verilerin elde edilmesine de olanak sağlayacaktır (Bayram – Gülaçtı ve İplikçi, 2021).

Bununla birlikte, bilimsel araştırmalar için gereken izin süreçlerindeki yaşanan güçlükler yalnızca okulda araştırma yürüten öğretmenler için değil, eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim üyeleri açısından da önemli bir sorun teşkil etmektedir (Babayiğit ve Başaran, 2017).

Okullarda yürütülecek bilimsel araştırmalara yönelik izin süreçleriyle ilgili iş ve işlemler günümüzde MEB'in 21.1.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı "Araştırma Uygulama İzinleri" başlıklı genelgesiyle yürütülmektedir. Genelgenin içeriğine geçmeden önce tartışılması gereken ilk husus, bilimsel araştırmalarla ilgili izin süreçlerinin, hukuk literatüründe "adsız düzenleyici işlemler" kategorisinde yer alan genelgelerle düzenlenip düzenlenemeyeceği hususudur.

Öncelikle belirtilmelidir ki Türk Hukukunda normlar hiyerarşisinde en üstte yer alan T.C. Anayasasının 27. Maddesinde, bir temel insan hakkı olarak herkesin bilimi serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Ayrıca yine Anayasanın 13. Maddesinde temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceğine hükmedilmiştir. Önemle belirtilmelidir ki eğitim bilimleri alanında yürütülecek bilimsel araştırmalara ilişkin açık bir düzenleme ve sınırlama getiren bir kanun hükmü yoktur. Yukarıda yer verilen Genelge incelendiğinde herhangi bir kanun hükmüne dayandırılmadığı görülecektir. Ayrıca bu genelgenin içeriğinde yer verilen 34 maddenin birçoğunda bilimsel araştırma yapma hakkını sınırlandıran hükümler yer almaktadır. Dikkat çekici bir örnek olarak Genelgenin 29. Maddesinde ilgili genel müdürlükler ve il millî eğitim müdürlüklerinin okullarda yığılma olmaması için gerektiğinde araştırmaların örneklemindeki okulları ve kurumları değiştirme hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Bu kararı verecek olan birimlerin örnekleme değiştirme konusundaki bilimsel yetkinlikleri tartışmalıdır. Ayrıca Genelgenin 27. Maddesinde de eğitim öğretime engel olunmaması için yarıyıl tatili ve yaz tatilinden 3 hafta öncesine kadar araştırmaların tamamlanması gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte araştırmanın amacı, örneğin, okulun son

haftalarındaki öğretmen ve öğrenci motivasyonunun araştırılması ise, bu genelge hükmüne göre bu araştırmanın yapılması mümkün olmayacak ve önemli bir bilimsel araştırmanın yapılması engellenebilecektir. Benzer şekilde verilebilecek birçok örnek de bilimsel araştırma yapma hakkının hukuka aykırı bir şekilde MEB tarafından sınırlandırılabilirliğini göstermektedir. Burada tekrar hatırlanması gereken husus ise, bilimsel araştırmalarla ilgili sınırlama getirici nitelikteki düzenlemelerin mutlaka TBMM tarafından çıkartılacak yasa hükümleriyle yapılması gerektiğidir; bu açıdan normlar hiyerarşisinde kanunlardan sonra gelen genelgeler ile temel hak ve hürriyetler üzerine bir sınırlama getirilmesinin Türk hukukunda önemli bir eksikliğe yol açtığı düşünülmektedir. Bu duruma yönelik olarak TBMM'nin ilgili paydaşların da görüşlerini alarak vakit geçirmeden bir düzenleme yapmasının da oldukça önemli ve gerekli olduğunu belirtmek gerekir.

Bir diğer husus olarak da TBMM tarafından yasal bir düzenleme yapılmış olmasına rağmen, üniversitelerdeki bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarının oluşumu ve işleyişle ilgili birçok hukuka aykırı durumların da olduğu literatürde tartışılmaktadır. Eğitim bilimleri alanında yapılacak bilimsel araştırmalarla ilgili yasal olarak etik kurul onayının alınması zorunlu olmamasına rağmen araştırmacılardan bu tür onayların alınması istenebilmektedir. Kurulların oluşum ve işleyişindeki hukuka aykırılıkların da bilimsel araştırmaların sayısını ve niteliğini etkileyebileceği düşünülmektedir (Bülbül, 2021). Alev ve Genç (2015) tarafından etik kurullar üzerine yapılan bir araştırma da etik kurulların oluşum ve işleyişleriyle ilgili önemli sorunlar tespit edilmiştir. Ayrıca henüz bu araştırmanın yapıldığı yıllarda, hukuken tartışmalı olan, TR Dizin 2020 yılı Dergi Değerlendirme Kriterleri Madde 8'de sosyal bilimlerde dâhil olmak üzere tüm bilim dallarında yapılan araştırmalar için uygulama öncesinde "Etik Kurul Onayı" alınmış olması zorunluluğunun da getirildiğini belirtmek gerekir. Bu açıdan yapılacak yasal düzenlemelerin de tek başına sorunların çözümünde yeterli olmayacağı düşünülmektedir.

Değişen ve gelişen koşullar, birçok bilim alanında yürütülen bilimsel araştırma ve çalışmalarda zaman içerisinde hukuki düzenlemelerin yapılmasına neden olmuştur. Bariz bir örnek olarak, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi hazırlanarak denizler üzerinde bilimsel bir araştırma ile ilgili tüm konular kapsamlı bir yapıda düzenlenmiştir (İlgaz, 2009). Görüldüğü gibi bilimsel araştırmalarla ilgili hukuki düzenleme yapma zorunluluğu ulusal hukukta olduğu kadar uluslararası hukukta da olmaktadır.

Bir diğerk hususta Türkiye'nin akademik özgürlüğünün dünyadaki yeridir. Küresel Kamu Politikası Enstitüsü'nün 2019 yılı Akademik Özgürlük Endeksi raporunda Türkiye'nin araştırmada yer alan 144 ülke içerisindeki yerinin 135. Sırada olmasını (Kinzelbach ve diğerkleri, 2020), Türkiye'nin bilimsel araştırma süreçlerinde ne denli önemli sorunlar içerisinde olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirebiliriz.

Sonuç olarak eğitim bilimleri alanında yapılan bilimsel araştırmalarda araştırmaların hukuki boyutlarının yanı sıra araştırmaların uygulama boyutlarında da önemli sorunlar yaşandığı görölmektedir. Bu sorunlara yönelik yapılan literatür taramalarında Türkiye'de yapılmış araştırmaların yeterli düzeyde olmadığı, özellikle akademisyenlerin görüşüne dayalı olarak yapılan çalışmaların çok az olduğu bu nedenle eğitim bilimleri alanında yapılan araştırmalardaki izin ve onay süreçlerinde yaşanan sorunların hukuki değerlendirmelerle birlikte akademisyen görüşlerine dayalı olarak da araştırılması önemlidir. Ayrıca böyle bir çalışmanın sonuçları ve bulguları ilgili tüm paydaşlara ve sürecin işleyişinde yaşanan sorunların çözümüne önemli katkı sağlayacaktır.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye'de eğitim fakültelerindeki akademisyenlerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürüttüğü bilimsel araştırma izin ve etik kurul onay süreçlerinde karşılaştıkları sorunların ve çözüm önerilerine ilişkin;

- i) Eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütmek istedikleri bilimsel araştırmalara ilişkin ilgili kamu idarelerinden alacakları izin süreçlerinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi,
- ii) Eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütmek istedikleri bilimsel araştırmalara ilişkin yükseköğretim kurumlarından alacakları bilimsel araştırma ve yayın etiğı kurulları etik uygunluk onayı süreçlerinde karşılaştıkları sorunların belirlenmesi,
- iii) İzin ve onay süreçlerinde karşılaşılan sorunlara yönelik çözüm önerileri belirlenmesi, alt amaçları belirlenmiştir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Okullarda yürütülen eğitim bilimleri kapsamındaki araştırmalar, eğitim-öğretim ve yönetim süreçlerinin bilimsel olarak değerlendirilmesinde böylece hem araştırmacılara hem de uygulayıcılara ve karar alıcılara önemli bulgular sağlaması ve de eğitim-öğretimin niteliğinin artırılmasında oldukça önemlidir.

Küresel Kamu Politikası Enstitüsü'nün 2019 yılı raporunda da belirtildiği gibi Türkiye'nin dünya akademik özgürlükler indekslerinde 0,064 puanla 144 ülke içerisinde 135. Sırada olmasının (Kinzelsbach ve diğerleri, 2020) yanı sıra Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM)'in 2010 – 2015 yıllarını kapsayan dönemdeki raporunda Türkiye sosyal bilimlerde yayın sayısına göre 51 ülke içerisinde beş yıllık periyotta 25950 yayın sayısı ve %12,27 ile 16. Sıra ile 19. Sıra arasında yer almasına karşın 2,75 etki değeri ile 45. Sırada kendine yer bulmuştur. Türkiye'nin üretmiş olduğu sosyal bilimler yayınlarının %28,64'ünü sosyal bilimlerin bir dalı olan eğitim bilimleri alanında olduğu, eğitim bilimleri alanında yapılan bu araştırmaların tüm dünyada 6. Olmasına karşın etki değeri üzerine yapılan sıralamada da 27. Sırada yer aldığı görülmektedir (Yetkin, Büyükçınar ve Akıllı, 2017). Türkiye'de eğitim bilimleri alanlarındaki araştırmaların gerek akademik özgürlük indeksi açısından düşük bir konumda yer alması gerekse araştırmaların nicelik ve nitelikçe istenen düzeyde olmaması, bilimsel araştırmalara ilişkin izin ve onay süreçlerinde önemli sorunlar olabileceğini düşündürmektedir.

Yapılan incelemede belirtilen hususlara yönelik az sayıda çalışmanın literatürde yer aldığı görülmüştür. Türkiye'de araştırmacıların okullarda yürüttükleri bilimsel araştırmalarda yaşadıkları bazı sorunlar irdelenirken izin süreçlerinde yaşanan sorunlara kısmen değinilmiş olsa da bu sorunsalın bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmadığı görülmektedir. Bu nedenle, MEB'e bağlı okullarda yürütülen bilimsel araştırmalara ilişkin izin süreçlerini akademisyen görüşlerine dayalı olarak bütüncül ve kapsamlı bir biçimde ele almaya çalışan bu araştırma önemli görülmektedir.

Türkiye'de bilimsel araştırma ve yayın etiği kurullarını konu alan oldukça az sayıda araştırma olmasının yanında bu az sayıda araştırmanın hiçbirinde akademisyen görüşlerine bağlı olarak etik uygunluk onay süreçlerinde yaşanan sorunlara ilişkin doğrudan bir çalışma bulunmamaktadır. Etik kurul onay süreçlerini kapsamlı bir biçimde ele alan bu araştırmanın bu yönüyle de önemli olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca son olarak, yukarıda yer verilen bilimsel araştırmalara yönelik izin ve etik kurul onay süreçlerindeki yaşanan sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin yine akademisyen görüşlerine dayalı olarak ortaya konmasının yeni araştırmalara, uygulayıcılara ve karar alıcılara ışık tutması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

1.4 Varsayımlar

Bu araştırmaya katılan katılımcıların görüşme süresi içerisinde kendilerine yöneltilen sorulara içtenlikle ve tarafsız bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Bu araştırma belirli sayıdaki katılımcıların görüşlerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6 Tanımlar

Covid 19 Pandemisi: 17 Kasım 2019 da Çin Halk Cumhuriyeti'nin Hubei bölgesindeki Wuhan şehrinde ortaya çıkan virüs salgının tüm dünyaya yayılması sonucu 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü tarafından ilan edilen küresel salgın.

Bilimsel Araştırma: Temel amacı bilime katkıda bulunmak üzere, bir plan ve sistem ile verilerin toplanması, toplanan verilerin yorumlanarak değerlendirilmesi üzerine yapılan çalışmalar (Çaparlar ve Dönmez, 2016).

Araştırma İzni: Bilimsel araştırma yapabilmesi amacıyla araştırmanın gerçekleşeceği kişi ve kurumlardan alınan sözlü ve/veya yazılı onay

Etik Kurul: Yapılacak ya da yapılmış olan bir araştırmanın bilimsel etik ilke ve kurallara uygunluğunu değerlendiren ve onaylayan kurul.

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 İlgili Literatür

Bu bölümde eğitim alanında yapılan bilimsel araştırmaların önemi ve durumu, Türkiye'deki eğitim araştırmalarına ilişkin hukuki düzenlemeler ve üniversitelerin bilimsel araştırma yayın etiği kurullarının işleyiş yapılarına yer verilmiştir. Ayrıca araştırmada içerisinde geçen kanun, CBK ve yönetmeliklere en güncel halleriyle T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sisteminin internet sitesinden (<https://www.mevzuat.gov.tr/>) erişilmiştir.

2.2 Eğitim Bilimleri Alanlarında Yapılan Araştırmalar

Eğitim üzerine yapılan araştırmalar, bilimin genel amaçlarına uygun olarak; tanımlama, açıklama, genelleme ve tahminde bulunma amaçlarına yönelik olarak yapılan ve de birincil verilerin elde edilmesi ve analizlerin yapılması yoluyla sorunsalları ele almaya veya onlara çözümler önermeye yönelik disiplinli bir girişimdir. (Anderson ve Arsenault, 2005; s.6). Günümüz dünyasında eğitim her geçen gün ulusal kalkınma ile daha da bağlantılı hale gelmektedir. Eğitime yönelik yapılan araştırmalardaki çeşitliliğin artması ilerlemeyi de mümkün kılmaktadır. Eğitim alanında yapılan araştırmalar bilimsel yöntemleri takip etmenin ötesinde bilimsel ve tümevarımsal eleştirel düşünmeyi telkin etmede de önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca bireylerin mantıksal düşünme ve organizasyon beceri alışkanlıklarının gelişimine de katkı sağlamaktadır (Pathak, 2008; s.7). Eğitim araştırmalarında araştırma konularının hangi sınırlar içerisinde gerçekleştirileceğinin belirlenmesi ve gelecekte hangi hususların gerekli olabileceğinin doğru tahmin edilmesi önemlidir. Bunun için eğitim araştırmalarının geniş bir araştırma yelpazesinde değerlendirilmesi ile birlikte eğitim araştırmalarının finansal yapılarının bir engel teşkil etmemesi önemlidir (Phoenix, 1998).

Eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin eğitim bilimleri üzerine yaptıkları araştırmalarda okul yöneticilerinin olumsuz tutum ve davranışları, araştırmaya katılan katılımcıların samimiyetsizliği, bürokratik engeller ve akademisyenlerin fazla ders yükü gibi sorunlar sebebiyle eğitim araştırması yürütmede sorunlarla karşılaşılabilir.

(Babayiğit ve Başaran, 2017). Yurtdışında bu konuda yapılan benzer bir çalışmaya örnek olarak; Bangladeş'te veri toplamak için gerekli izinlerin alınması, araştırmanın yapılması için amaçlanan çeşitlikle katılımcıya bürokratik engeller yüzünden ulaşılamaması, araştırmaya katılmada gönülsüz davranılması gibi sorunlar yaşanmaktadır (Sarkar, 2014). 2020 yılı itibari ile tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 küresel pandemisi birçok alanda çalışmaların yapılmasına etki ettiği gibi bilimsel araştırmaların yürütülmesinde de önemli aksaklıklara sebep olmuştur. Bir bilimsel araştırmada katılımcıların ve araştırmacıların sağlığının korunması için zorunlu olmayan teması ortadan kaldırmak için birçok araştırmaya ara verilmek zorunda kalmıştır. Buna bağlı olarak yüz yüze görüşmenin alternatifi durumunda olan internet tabanlı çevrim içi görüşmeler ve internet ortamında oluşturulan formlarda da bazı sorunlar ve sınırlılıklar yaşanabilmektedir (Rashid & Yadav, 2020). Araştırmaya katılan katılımcıların yanı sıra araştırmacıların dahi dijital teknolojiler konusundaki eksikliği, sesli ve görüntülü görüşmeleri yürütmek için güçlü internet bağlantısına erişimde yaşanan zorluklar, dijital okuryazarlık ve araştırmanın yürütülmesinde ihtiyaç duyulan programların kullanılmasında güçlükler yaşanabilmektedir. Ayrıca tüm dünyada küresel çapta bir etkiye sahip olan Covid – 19 pandemisinde araştırmaların odak noktasını pandemi ile mücadeleye yönelik araştırmalara kaydırıldığından eğitim bilimleri üzerine yapılacak bir araştırmada ihtiyaç duyulan fonlarda da kısıtlamalara neden olmuştur (Kulkarni, 2021). Burada unutulmaması gereken Covid-19 pandemisi gibi küresel ölçekte sorunlar oluşturan süreçlerin aynı zamanda eğitim araştırmaları anlamında yeni fırsatlara da kapı açabileceğidir.

2.3 Türkiye’de Eğitim Araştırmalarının Hukuki Durumu

Kavram olarak hukuk; hak, bağlayıcı kurallar ve benzeri gibi birçok anlam barındırır da (Gözler, 2019; s.69) bireylerin içinde bulundukları toplum içerisindeki düzenini sağlamak için adalete ulaşmaya yarayan bir vasıta olarak tanımlanabilir (Kuzu, 2001; Vural, 2011; Güneysu, 2018). Bu açıdan okullarda eğitim bilimleri alanlarında yapılacak araştırmalara ilişkin bazı mevzuat düzenlemeleri vardır ve öncelikle bu düzenlemelerin içeriklerinin incelenmesi ve sonrasında da bununla yetinilmeyerek ilgili düzenlemelerin hukuka uygunluklarının da değerlendirilmesi gerekmektedir. Aşağıda hukuki normlar hiyerarşisi dikkate alınarak eğitim araştırmalarına ilişkin Türkiye’deki mevzuat düzenlemeleri

incelenmiş ve yüksek mahkeme kararları da dikkate alınarak hukuka uygunlukları tartışılmıştır.

2.3.1 Eğitim Araştırmalarının Anayasal Dayanağı

Temel hak ve hürriyetler anayasalarda yer alan haklardır. Bilimsel araştırmalar ve çalışmalar yapmak da Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na göre temel bir haktır. Anayasa'nın bilimsel araştırmaya ilişkin hakları düzenleyen 27. Maddesi "*Kişinin Hakları ve Ödevleri*" başlıklı II. Kısımın "*Bilim ve Sanat Hürriyeti*" başlıklı dokuzuncu bölümde yer almaktadır. Maddenin ilk fıkrasında yer alan "*Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.*" İlgili maddenin, AY içindeki konumuna bakılarak bilimsel araştırma yapma hakkının, devlet tarafından bu sınırlara yönelik herhangi bir ihlalin yapılmamasını ifade eden negatif statü hakkı (Gözler, 2019; s.447) içerisinde yer aldığını ifade edebiliriz. Ayrıca kanun koyucunun bu ifadesiyle bilimsel araştırmaların herkesin özgürlüğüne verildiği görülmektedir; vatandaş olma zorunluluğu bile yoktur.

Anayasa'nın 13. Maddesi, temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceğine hükmetmiştir. Ayrıca bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine de aykırı olamazlar. Görüldüğü gibi temel bir hak olan bilimsel araştırma yapma hakkına ilişkin sınırlamalar ancak kanunla yapılmak zorundadır. Bu bağlamda kişi hak ve hürriyetleri içinde yer alan bilimsel araştırma yapma ve açıklama hakkının Anayasa'nın 104/17 maddesi gereğince hukuki normlar hiyerarşisinde kanunların hemen altında yer alan Cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle (CBK) bile, bırakın sınırlandırılması, düzenlenmeyeceğini de hatırlatmakta yarar vardır. Bu açıdan bakıldığında CBK ile bile düzenlenemeyen bilimsel araştırmaya ilişkin hususların kanuni bir dayanağı olmadan idarenin çıkartacağı bir yönetmelik ya da yönerge ve genelge gibi adsız düzenleyici bir işlemlerle düzenlenmesinin hukuka açık aykırılık taşıyacağı önemle vurgulanmalıdır.

Anayasa'da bazı temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin gerekçelere yer verilebilmektedir. Örneğin, AY 23. Maddede yerleşme hürriyetinin; suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi

gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak amacıyla, seyahat hürriyetinin ise; suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek amaçlarıyla kanunla sınırlanabileceğine hükmedilmiştir.

Bilimsel araştırma yapma hakkına ilişkin AY'de herhangi bir sınırlandırma gerekçesi bulunmamaktadır. Bu durum akla, bu hakkın ya hiçbir şekilde sınırlandırılmayacağını ya da AY'de böyle bir sınırlama gerekçesi olmadığı için Devlet'in çıkartacağı yasalarla bu sınırlamayı geniş bir takdir hakkı çerçevesinde yapabileceği olasılıklarını akla getirmektedir.

Benzer bir durumun geçerli olduğu eğitim hakkına ilişkin olarak AYM verdiği kararlarda, Anayasa'da herhangi bir sınırlama nedeni gösterilmediği için devletin sınırlandırmada takdir alanının geniş olduğunu bununla birlikte bu sınırlandırmaların; *hakkın özünü zedeleyecek ve etkililiğinden yoksun bırakacak düzeyde olmaması, kanunla yapılması, meşru bir amacının bulunması ve bu meşru amaçla kullanılan araç arasında belli bir makul dengenin gözetilerek yapılması* gerektiğini vurgulamaktadır (AYM, 22 Kasım 2017). AYM kararındaki bu ifadeler dikkate alındığında bilimsel araştırma yapma hakkına ilişkin de TBMM tarafından çıkartılacak yasa ve bu yasaların verdiği yetkiye dayanan ikincil mevzuatla bazı sınırlamalar getirileceği söylenebilse de eğitim araştırmalarına ilişkin böyle bir yasa hükmü bulunmadığı söylenebilir.

Burada yeri gelmişken önemle belirtmek gerekir ki farklı alanlardaki bilimsel araştırmalara ilişkin yasa hükümleri bulunabilmektedir. Örneğin, Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu'nda, herhangi bir tedavi yöntemi veya araçlarının veyahut ruhsat veya izin alınmış olsa dahi ilaç ve terkiplerinin, tıbbi ve biyolojik ürünler, bitkisel ürünler, kozmetik ürünler ve hammaddeleri ile tıbbi cihazların bilimsel araştırma amacıyla insanlar üzerinde kullanılabilmesine ilişkin ayrıntılı düzenleme ve sınırlamalara yer verilmiştir. Sınırlama kanunla yapıldığı için hukuka uygundur. Fakat yukarıda da belirtildiği gibi bu durum okullarda eğitim bilimleri alanlarında yürütülecek bilimsel araştırmalar için mevcut değildir. Bu yüzden TBMM tarafından bu konuya ilişkin yasa hükümlerinin çıkarılması hukuka uygun hareket edilmesi açısından önemlidir.

Ayrıca Anayasa'nın Temel Haklar ve Ödevler başlıklı III. Kısımının Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler başlıklı 3. Bölümünde yer alan 42. Maddesi her ne kadar eğitim ve öğretim hakkını düzenlemekte ise de ilgili maddenin sekizince fıkrasında "*Eğitim ve*

öğretim kurumlarında sadece eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme ile ilgili faaliyetler yürütülür. Bu faaliyetler her ne suretle olursa olsun engellenemez.” Denilerek Anayasa, hem eğitim ve öğretim kurumlarında bilimsel araştırmaların yapılmasını bir yükümlülük olarak belirlemiş hem de bunları hukuka aykırı olarak engelleyecek tutum ve davranışları yasaklamıştır. Bu açıdan da eğitim ve öğretim kurumlarında bilimsel araştırmaları hukuka aykırı biçimde engelleyen kamu görevlilerinin Anayasa’ya uygun olmayacak şekilde davrandıkları ve bir ölçüde kamu görevlilerince Anayasa’ya karşı gösterilmesi zorunlu olan sadakatin zedelendiği de söylenebilir.

Son olarak, Anayasanın 130. Maddesi bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinin üniversitelerin görevleri arasında olduğunu belirtmektedir. Ayrıca aynı madde, üniversitelerde görevli öğretim elemanlarının ve yardımcılarının bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerini serbestçe yürütebileceklerini özellikle vurgulamaktadır. Bu açıdan MEB’e bağlı ve MEB’in gözetim ve denetimi altında bulunan kurumlarda eğitim fakültesindeki öğretim elemanlarının hukuka aykırı olarak bilimsel araştırma yapılmasının engellenmesi birçok açıdan Anayasa’ya açık aykırılık teşkil edecektir.

2.3.2 Eğitim ve Öğretim Kurumlarında Yürütülecek Bilimsel Araştırmalara Yönelik İlgili Mevzuat

Eğitime yönelik yapılacak bilimsel araştırmaların 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunun birinci kısmında yer alan Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri başlığı altındaki 13. Maddesinde “...*Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır. ...*” şeklinde ifade edilmiştir. İlgili kanunun lafzına baktığımızda eğitim araştırmalarının temelinde eğitime yönelik gelişimin esas alındığı görülmektedir. Aynı kanunun ikinci kısmında yer alan Türk Milli Eğitiminin Genel Yapısı başlığı altında ki 35. Maddenin 4. Fıkrasında “... *Yurdumuzu ilgilendirenler başta olmak üzere, bütün bilimsel, teknik ve kültürel sorunları çözmek için bilimleri genişletip derinleştirecek inceleme ve araştırmalarda bulunmak. ...*” ifadesiyle sorun çözmeyi temele alan bir yaklaşımla bilimsel araştırmaların yapılması gerektiği vurgulanmaktadır. Aynı maddenin 5. Fıkrasındaki “... *Araştırma ve incelemelerinin sonuçlarını gösteren, bilim ve tekniğin ilerlemesini sağlayan her türlü yayınları yapmak. ...*” ifadesiyle de yapılan araştırmaların

sonuçlarının yayınlanması gerekliliğinin altı çizilmektedir. Tüm bu maddelerde milli eğitimin temel yapısının bilimsel araştırma ve incelemeler temelinde oluşturulması gerektiği belirtilirken, bu bilimsel araştırma ve incelemelerde MEB'in sorumluluğuna ilişkin vurguların da yer aldığı görülmektedir.

Eğitim araştırmalarına yönelik hangi kurum ve kişilere görev verdiği hususu 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda ele alınmıştır. Kanunun dördüncü bölümünde yer alan Yükseköğretim Kurumlarının Görevleri başlıklı kısmında yer alan 12. Madde de yüksek öğretim kurumlarının görevleri içerisinde bilimsel araştırma, yayım ve danışmanlık yapmak olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca kanunun beşinci bölümünde Öğretim üyelerinin görevleri başlıklı kısmında yer alan 22. Maddede öğretim üyelerinin görevleri arasında bilimsel araştırmalar yapmak ve yayımlamak olduğu vurgulanmıştır. Özellikle 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu karşılaştırmalı olarak baktığımızda Türk Milli Eğitiminin temel yapısının bilimsel temellere dayanan bir anlayışla yapılması gerektiği ve bu ihtiyaç duyulan bilimsel araştırmalarında yükseköğretim kurumlarına ve öğretim üyelerine görev olarak verildiği görülmektedir.

Ayrıca 2547 sayılı Yükseköğretim kanununun birinci bölümünde yer alan Tanımlar başlıklı 3. Maddede üniversite kavramına yönelik yapılan tanımda “... *bilimsel araştırma, yayım ve danışmanlık yapan; ...*” ifadesi ile üniversitelerin bilimsel araştırma rolü vurgulanmıştır. Benzer şekilde fakülte, enstitü ve bölüm tanımlarına baktığımızda da fakültenin tanımında “... *bilimsel araştırma ve yayım yapan; ...*” ifadesi, enstitünün tanımında “... *bilimsel araştırma ve uygulama yapan ...*” bölümün tanımında ise “... *bilimsel araştırma ve uygulama birimidir.*” İfadeleri yer almaktadır. Görüldüğü gibi, bilimsel araştırmaların serbestçe yapılması başta Anayasa olmak üzere Kanun Koyucu tarafından üniversite personeline tanınan hem bir hak hem de yükümlülüktür. Böyle bir hakkın, okullarda yürütülen bilimsel araştırmalar bağlamında sınırlandırmasının da böylece hem Anayasaya hem de ilgili kanun hükümlerine açıkça aykırılık teşkil edebilecektir.

Eğitim alanında yapılacak bilimsel araştırmalara yönelik ihtiyaç duyulan izin ve onay süreçlerinin ve ilgili mevzuatların detaylı bir şekilde düzenlenmesi hem izni alacak araştırmacının hem de izni verecek kurum ve yöneticilerin bilmesi ve doğru yorumlaması

açısından önemli olduğu kadar araştırmada yaşanabilecek olası enerji kayıplarının da önüne geçebilmesi yönüyle de gereklidir. Bu açıdan başta TBMM olmak üzere YÖK ve MEB’e, bu mevzuatların hazırlanmasında önemli sorumluluklar düşmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının en son 2020 yılında çıkardığı MEB’e bağlı okullarda yürütülecek bilimsel araştırma ve uygulamaların izinlerine yönelik genelge, yapılacak tüm bilimsel araştırmalardaki dikkat edilecek hususların dayanağı konumundadır. Bu açıdan bu tür bir genelgenin sadece araştırmamanın yürütüleceği kurumun bakış açısına yönelik bir genelge olmasından daha çok araştırmayı gerçekleştirecek kurum ve kuruluşların bakış açılarının da genelgede yer alması beklenmektedir. Genelgenin bu açıdan önemli eksiklikle barındırdığı düşünülmektedir. Örneğin genelgenin birinci maddesindeki veri toplama araçlarının içeriklerinin hazırlanmasında dikkat edilecek hususlardan bahsederken veri toplama aracı olarak sadece anket ve görüşme – gözlem formlarından bahsedilmektedir. Hâlbuki bilimsel araştırma yürüten tüm araştırmacıların bildiği üzere doküman inceleme gibi farklı veri toplama tekniklerinin yanında deneysel araştırmalar için de ön test ve son test gibi uygulamalar da bulunmaktadır. İlgili madde içerisinde bu tür veri toplama araçlarından detaylı bahsedilmemesi izni verecek komisyonun da ilgili maddeyi bir anlamda yanlış yorumlamasına sebep olabilmesine ve neticesinde çok önemli bir bilimsel araştırmamanın yapılamamasına sebebiyet verebileceği düşünülebilmektedir. Bu duruma bir diğer örnek olarak genelgenin 10. Maddesi gösterilebilir. İlgili maddede yapılacak araştırmadaki okullara yönelik bilgiler ve araştırmaya katılacak örneklem sayısının net olarak verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bilimsel araştırmalarda kullanılacak örneklem belirlenirken araştırmamanın başında kartopu örnekleme gibi ne kadar kişinin araştırmaya katılacağını tam olarak bilinmediği örneklem belirleme yöntemleri ile de çalışmalar yürütülebilmektedir. Dolayısıyla genelgedeki bu maddenin de bilimsel araştırmalara yönelik önemli bir eksiklik içerdiği ifade edilebilir. Bu bağlamda bilimsel araştırma ve uygulamalara yönelik hazırlanacak bu tür bir genelgenin çift yönlü bir bakış açısı ile oluşturulması araştırmamanın yürütülmesinde karşılaşılabilecek olası birçok sorunun önüne geçeceği düşünülmektedir.

2.4 Üniversitelerdeki Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulları

Bir kamu tüzel kişiliğine sahip olan üniversiteler, Anayasa'dan aldıkları yetkiyle diğer tüm kamu tüzel kişileri gibi kanunların ve CBK'ların uygulanmasını sağlamak ve aynı zamanda bunlara aykırı olmamak üzere yönetmelik çıkarma yetkisine sahiptir. Ayrıca uygulamaya yönelik olarak yönerge, karar, usuller, esaslar ve benzeri isimler taşıyan hukuki kurallar da yer almaktadır. Adsız düzenleyici işlemler olarak ifade edilen bu kavramlar genel olarak yönetmeliğe denk olarak görülmektedir (Gözler, 2019; s.186).

Bilimsel araştırma sürecine yönelik etik algılar genel etik algılarının bir yansıması konumundadır. Bu sebeple bilimsel araştırmalara ve akademiye yönelik etik ihlaller görülebilmektedir (TÜBA, 2002). Yükseköğretim kurumları bünyesinde gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar ve yayınlarda etik kurallara ve ilkelere aykırı bir şekilde davranışlarda bulunulması önemli bir sorundur. Bu sebeple üniversite etik kurullarının hayata geçmesi ve yaşanan etik ihlallerin tespitlerinin yapılarak önleme çalışmalarında bulunulması önemlidir (TÜBA, 2002; Alev ve Genç, 2015). Bu ihtiyaca da yönelik olarak Türkiye'de yükseköğretim bünyesinde yer alan bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulları oluşturulmuştur (Aydın, 2019). Bu kurulların oluşumu, uyulması gereken etik kuralların ne olduğu ve bu kurulların görev ve yetkilerinin belirlenmesi YÖK'ün çıkardığı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde ele alınmıştır. Bu yönerge ile birlikte üniversitelerin kendi bünyesi içerisinde etik kurullarını kurmasının yanı sıra tüm üniversite etik kurullarında belirli standartların kararlılıkla oluşturularak ortak bir perspektif ile uygulama birliğinin sağlanması ve bunda devamlılık gösterilmesi Türkiye'de akademik etik anlayışının gelişimine de önemli katkı sağlayacaktır (Alev ve Genç; 2015).

Türkiye'de etik ilke ve davranışların ortak bir bakış açısı ile nasıl değerlendirileceği ilk kez 2004 yılında çıkarılan 5176 sayılı kamu görevlileri etik kurulunun kurulmasına yönelik kanun ile etik ilkeler belirlenmiştir. 2004 yılı öncesinde de etik ilkeler farklı mevzuatlardan referans gösterilerek belirlenmeye çalışılmış ancak bu durumda ortak bir bakış açısının olmamasına sebep olmuştur (Akcagündüz ve Eken, 2021; Doğan ve Erdem 2022). Burada üniversitelerin de bu kanun kapsamı içerisinde yer almasının anayasaya bir aykırılık teşkil etmeyeceği hususunda AYM'nin bir kararı da bulunmaktadır (T.C. Resmî Gazete, 23 Mart 2006, sayı: 26117). Her ne kadar AYM'nin üniversiteleri de bu

kanun kapsamı içerisinde değerlendirmesi bulunsa da üniversitelerin bu kanun kapsamı dışında değerlendirilmesi üniversite özerkliği açısından önemli bir husustur. Ayrıca yükseköğretimdeki etik kuralların 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 53/A maddesinde yer alan disiplin hükümleri baz alınarak oluşturulduğu görölmektedir (Eren, 2018).

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölüm içerisinde araştırmaya yönelik olarak sırasıyla araştırmanın modeli, veri toplama araçları, veri toplama süreci ile birlikte araştırmanın iç ve dış geçerliliğine yönelik açıklamalar bulunmaktadır.

3.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Türkiye’de üniversitelerin eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının MEB’e bağlı okullarda yaptıkları bilimsel araştırma süreçlerinde gerekli tüm araştırma izin ve etik kurul onay süreçlerinde yaşanan sorunların tespitini amaçlandığı için elde edilen bilgiler nitel araştırma süreçlerinden faydalanılarak toplanmıştır. Nitel araştırma yöntemi, bilinmeyen ve aynı zamanda keşfedilmesi gereken bir araştırma problemine (Creswell, 2019, s.21) ve bu problemi araştırmaya katılan katılımcıların perspektifinden anlamaya (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020, s.13) yönelik çalışmalar için yerinde bir modeldir. Bu bakış açısını temel alarak Türkiye’de eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının MEB’e bağlı okullarda bilimsel araştırma yaparken karşılaştıkları problemleri tespitinin yapılması hususunda derinlemesine ve çok yönlü bir bakış açısıyla araştırma ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışmaları bir ya da birden fazla olguların ayrıntılı olarak ele alındığı araştırma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020, s.23). Durum çalışmaları araştırmacının araştırma konusu üzerinde neredeyse hiç kontrolünün olmadığı ve aynı zamanda araştırılan olgunun kendi tabii ortamı içerisinde oluşan vakanın gerçek yaşam üzerindeki etkisinin anlaşılmasının güçleştiği bir durumda araştırmanın temelindeki nasıl ve niçin sorularını merkeze alan bir araştırma yöntemidir (Yin, 1984, akt. Subaşı ve Okumuş, 2017). Araştırmada Türkiye’de eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının MEB’e yaptıkları izin ve yükseköğretim kurumları bünyesindeki etik kurul onay süreçlerine ilişkin yaşanan sorunları incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu

Eğitim üzerine yapılan bilimsel araştırmaların eğitimin kalitesini arttırmaya yönelik katkısının yanı sıra çeşitli alanlarda ilerlemeyi de mümkün kılmaktadır. Eğitim araştırmaları bilimsel yöntemleri takip etmenin ötesinde bilimsel ve tümevarımsal eleştirel düşünmeyi telkin etmede, mantıksal düşünme ve organizasyon alışkanlıklarının gelişimine de önemli katkı sağlamaktadır (Pathak, 2008). Türkiye’de eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının MEB’e bağlı okullarda gerçekleştirdikleri bilimsel araştırmaların hem Türk eğitim sistemine hem de eğitim tüm paydaşlarına önemli katkılar sağladığı da yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının MEB’e bağlı okullarda yapmak istedikleri bilimsel araştırmalara yönelik gerekli izin ve onay süreçlerinde yaşanan olası sorunların tespitlerinin yapılması ve çözüm önerilerinin ortaya konması hususu önem kazanmaktadır. Durum çalışmaları çeşitli amaçlara yönelik yürütülmektedir. Bir organizasyonun işleyişini iyileştirmek gibi amaçla uygulanabildiği gibi genellikle bir durumun ötesindeki olaylara yönelik bulgular üretmek için kullanılan bir araştırma yöntemidir (Fidel, 1984). Çalışmanın da amacına yönelik olarak araştırmaya katılan katılımcıların birçok bakış açısıyla içerisinde bulundukları durumun kompleks yapısını ortaya koymak için örneklem alınırken maksimum çeşitlilik örnekleme yaklaşımı ile katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir (Creswell, 2019, s. 268). Bu evrede araştırmada belirlenen örneklemin istenen çeşitliliği göstermesi için katılımcıların bu doğrultuda seçilmesi önem arz etmektedir. Bu sebeple Türkiye’de farklı üniversitelerin farklı eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının MEB’e bağlı okullarda yapacakları bilimsel araştırmalarda yaşanan sorunların tespitine olanak sağlaması açısından profesör, doçent, doktor öğretim üyesi unvanlarındaki öğretim elemanlarının ilköğretim matematik öğretmenliği, rehberlik ve psikolojik danışmanlık, fen bilgisi öğretmenliği, özel öğretim öğretmenliği, müzik öğretmenliği ve beden eğitimi ve spor yönetimi anabilim dallarında görev yapan öğretim elemanları çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Araştırmaya katılan 22 katılımcının cinsiyet, yaş, akademik unvanı, akademideki kıdem yılı, görev yaptığı üniversite türü ve üniversitenin bulunduğu coğrafi bölgeye yönelik demografik özellikler Tablo 1’de yer almaktadır. Araştırmaya katılan katılımcılara K1’den başlayarak sırayla K22’ye kadar kodlar verilmiştir.

Tablo 1’de yer alan bilgilere göre, araştırmanın çalışma grubu içerisindeki katılımcıların 15’i kadın, 7’si erkektir. Katılımcılardan 5’i profesör, 4’ü doçent doktor, 13’ü doktor öğretim üyesi unvanına sahiptir.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Katılımcıların Bazı Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Unvanı	Akademideki Kıdem Yılı	Görev Yaptığı Üniversite Türü	Bulunduğu Coğrafi Bölge
K1	Kadın	41	Dr. Öğr. Üyesi	15	Devlet	Marmara
K2	Kadın	48	Doç. Dr.	14	Devlet	Marmara
K3	Erkek	36	Dr. Öğr. Üyesi	4	Devlet	Güneydoğu Anadolu
K4	Kadın	46	Dr. Öğr. Üyesi	19	Devlet	Marmara
K5	Kadın	36	Dr. Öğr. Üyesi	10	Devlet	Marmara
K6	Erkek	48	Prof. Dr.	18	Devlet	Marmara
K7	Kadın	50	Dr. Öğr. Üyesi	12	Devlet	Marmara
K8	Kadın	52	Prof. Dr.	17	Devlet	Karadeniz
K9	Erkek	37	Dr. Öğr. Üyesi	8	Devlet	Marmara
K10	Erkek	33	Dr. Öğr. Üyesi	8	Vakıf	Marmara
K11	Erkek	41	Prof. Dr.	16	Devlet	İç Anadolu
K12	Kadın	35	Dr. Öğr. Üyesi	9	Devlet	Marmara
K13	Kadın	33	Dr. Öğr. Üyesi	7	Devlet	Marmara
K14	Kadın	48	Dr. Öğr. Üyesi	5	Devlet	İç Anadolu
K15	Kadın	40	Dr. Öğr. Üyesi	6	Devlet	Marmara
K16	Kadın	44	Prof. Dr.	22	Devlet	Marmara
K17	Kadın	50	Dr. Öğr. Üyesi	20	Devlet	Akdeniz
K18	Kadın	48	Doç. Dr.	21	Devlet	Ege
K19	Erkek	68	Dr. Öğr. Üyesi	44	Devlet	Ege
K20	Erkek	52	Prof. Dr.	26	Devlet	Marmara
K21	Kadın	42	Doç. Dr.	17	Devlet	Marmara
K22	Kadın	35	Doç. Dr.	4	Devlet	Marmara

Araştırmaya katılan katılımcıların mesleki kıdem yılı olarak; 3’ü 1 – 5 yıl, 6’sı 6 – 10 yıl, 3’ü 11 – 15 yıl, 6’sı 16 – 20 yıl, 2’si 21 – 25 yıl 1’i 26 – 30 yıl ve 1’i 30 yıl ve üzeri

olduğu görülmektedir. Katılımcıların görev yaptıkları üniversite türlerine baktığımızda 21 katılımcının bir devlet üniversitesinde görev yaptığı 1'inin ise bir vakıf üniversitesinde görev yaptığı görülmektedir. Katılımcıların görev yaptıkları üniversitelerin bulundukları coğrafi bölgelerine baktığımızda da 15 katılımcı Marmara bölgesinde, 1 katılımcı Güneydoğu Anadolu bölgesinde, 2 katılımcı Ege bölgesinde, 2 katılımcı İç Anadolu bölgesinde, 1 katılımcı Akdeniz bölgesinde ve 1 katılımcının da Karadeniz bölgesinde olduğu görülmektedir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacına yönelik olarak Türkiye’de eğitim fakültelerindeki farklı ana bilim dallarında görev yapan profesör, doçent ve doktor öğretim üyesi unvanına sahip 22 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verilerinin elde edilmesi amacıyla araştırmanın problemi ışığında oluşturulan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu” (Ek – 1) ve katılımcıların gerçekleştirilen araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarını gösteren “Katılımcı Onam Formu” (Ek – 2) hazırlanmıştır. Bu formlara yönelik bilgiler özet halde aşağıda yer almaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Yarı yapılandırılmış görüşmeler, konuşma havasında ve resmi olmayan bir tonda olmaları bakımından benzerdirler. Her ikisi de evet veya hayır türünden bir cevap yerine katılımcıların kendi sözleriyle açık bir yanıtı izin verir. Yüz yüze veya çevrimiçi olarak gerçekleştirilebilmeleri ve birlikte kullanılabilmeleri açısından esnek bir yapıdadırlar. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin ve odak grupları ile yapılan görüşmelerin bir sohbet ortamından daha fazlası olduğu da açıktır. Araştırmacının soruları formüle etmesi, katılımcıları seçmesi, bir ortam ve/veya görüşmenin gerçekleşeceği yeri seçmesi, verileri oluştururken aynı zamanda nitel araştırmada yer alan etik konulara da dikkat etmesi gerekmektedir (Longhurst, 2003).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler net bir cevaba yönelik sorulara yönelik olmasının yanı sıra konu üzerinde derin bir inceleme yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020, s.159). Yarı yapılandırılmış bir görüşme, kendiliğinden ve derinlemesine yanıtlara izin veren bir dizi açık uçlu soruya da olanak sağlar (Ryan, 2009, akt. Baumbusch, 2010). Bu amaca yönelik olarak görüşme içerisinde kullanılmak üzere sorular hazırlanarak tüm katılımcılara bu sorular belirlenen sırada yöneltilmiştir.

Ayrıca görüşmeye katılan katılımcılara görüşmenin gidişatına göre ek sorularda yöneltiştir. Araştırmaya yönelik hazırlanan soruların iki bölümü de bir form halinde hazırlanarak iki alanda uzmanın görüşüne de başvurulmuştur. Ayrıca hazırlanan form içerisindeki soruların testi yapılmak üzere araştırma grubu içerisinde yer alamayan ancak araştırmada ki katılımcılarla benzer yapıda bulunan bir eğitim fakültesinde görev yapan öğretim elemanı ile deneme görüşmesi de yapılmıştır. Bu görüşme sonrasında görüşme formunun son yapılandırılması yapılarak katılımcılar için hazır hale getirilmiştir.

Bu bağlamda araştırmaya yönelik oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formunun birinci kısmı, araştırmaya katılan tüm katılımcılara okunacak şekilde; yapılacak görüşmenin konusu, bu araştırmanın hangi amaçla yapıldığı, kapsamı, yapılacak olan görüşmenin yaklaşık ne kadar süreceği ve araştırma sonuçlarının kullanılacağı yerler hususunda bilgilendirmelerin yapılmasına yönelik hazırlanmıştır. Ayrıca bu kısımda araştırmaya katılan katılımcılara gerçekleştirilecek bu araştırmanın gönüllük esasına dayandığı, görüşme esnasında ve sonrasında katılımcının tüm kişisel bilgilerinin gizlilik ilkesine bağlı olarak korunacağı ve katılımcının dilediği zaman görüşmeyi sonlandırabileceğine yönelik hususlara detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Bu bölümde son olarak ta katılımcının görüşmeye başlamadan önce sormak istediği ya da görüş bildirmek istediği bir hususun olup olmadığına yönelik bir ifade de yer almaktadır.

Görüşme formunun ikinci kısmında katılımcıların demografik yapısına yönelik olarak kendilerini tanıtmalarını ve bu bağlamda yaşı, cinsiyeti, akademik unvanı ve akademideki kıdem yılı ve ayrıca daha önce hangi akademik çalışmalarda bulundukları ve yaptıkları araştırmaların niteliklerine yönelik bilgiler içeren sorular yer almaktadır.

Katılımcı Onam Formu: İki bölüm halinde hazırlanan formun birinci bölümünde yürütülen araştırmaya yönelik kısa bilgilendirmenin yanı sıra yapılacak görüşmenin süresini ve katılımcının soruları tam bir şekilde ve içtenlikle yanıtlamasının önemi vurgulanarak kişisel bilgilerinin saklı tutulacağı, görüşme sonunda elde edilen verilerin yayın amacıyla kullanılacağı beyan edildiği kısım bulunmaktadır. İkinci kısımda ise katılımcının bu araştırmaya gönüllü olarak katıldığını ve kendisine yöneltilen bilgilendirmeyi okuyup anladığını ve bu durumu imzalarıyla teyit ettikleri kısım yer almaktadır.

3.4 Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan katılımcılarla iletişime geçilerek ortak bir uygun gün saat belirlenmiştir. Katılımcıların bazıları ile yüz yüze görüşmeler yapılırken bazıları ile de çevrimiçi olarak Zoom programı ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılan tüm katılımcılara görüşmenin başında görüşme formunda bulunan hususlara yönelik açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca yapılan görüşmede elde edilecek bulgular yazıya dökülüp analizleri yapılacağına görüşmenin ses kayıt cihazına kaydedileceği, bu kayıtların ve kayıtlara ait dokümanların araştırmacı haricinde hiçbir kişi ve kurumla paylaşılmayacağı taahhüdünde bulunulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara da katılımcılara ait kişisel verilerinde paylaşılmayacağı bu taahhüt içerisinde olduğu vurgulanmış ve tüm katılımcıların bir kod isimle yer alacağı ifade edilmiştir. Aşağıdaki Tablo 2’de katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeye yönelik takvim yer almaktadır.

Tablo 2

Görüşme Takvimi

Kod	Görüşmenin Gerçekleştiği Tarih	Görüşmenin Gerçekleştiği Saat	Görüşme Kayıt Süresi (dakika)
K1	09.03.2022	10.00	23’
K2	14.03.2022	12.00	13’
K3	18.03.2022	20.00	28’
K4	21.03.2022	11.00	27’
K5	21.03.2022	13.00	24’
K6	25.03.2022	14.00	45’
K7	28.03.2022	10.30	22’
K8	28.03.2022	11.30	30’
K9	28.03.2022	14.30	34’
K10	29.03.2022	11.00	24’
K11	01.04.2022	14.00	28’
K12	04.04.2022	11.00	32’
K13	06.04.2022	09.00	29’
K14	06.04.2022	20.30	25’
K15	08.04.2022	11.30	31’
K16	14.04.2022	20.45	22’

K17	20.04.2022	20.00	20'
K18	30.04.2022	13.30	26'
K19	30.04.2022	16.00	24'
K20	13.05.2022	14.00	29'
K21	31.05.2022	11.00	25'
K22	02.06.2022	11.00	16'

Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler Görüşme Takvimi tablosunda belirtilen tarih ve zaman içerisinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca tabloda da görüldüğü gibi görüşmelerin kayıtları en az 13 dakika en fazla 45 dakika sürmüştür.

3.5 Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Öncelikle araştırmaya katılan katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelere ait ses kayıtları titizlikle dinlenerek, herhangi bir ekleme ve çıkarma yapılmadan ya da bir yorum yapılmadan katılımcıların görüşme boyunca tüm söyledikleri yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarım sırasında tüm katılımcılara birer kod verilerek formlar oluşturulmuştur.

Araştırmanın içerik analizleri aşamasında elde edilen verilerin analizinde tema kullanımı yapılmıştır. İçerik analizi bir sisteme bağlı kuralların oluşturduğu kodlamaların bir metnin parçalarının daha öz kelimeler ile sınıflandırıldığı teknik olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2020, s.259). İçerik analizi, bireylerin eylemlerinin iletişim analizi ile incelenmesine olanak sağlayan bir tekniktir (Fraenkel ve diğerleri, 2012, s.478). Temalar, toplanan verilerin kaynağında temel bir fikir oluşturmak için birleştirilen benzer bir yapı içerisinde bulunan kodlardır (Creswell, 2019, s.321). Araştırmaya yönelik yapılan içerik analizlerinde izlenen yol şu şekildedir;

İlk etapta veri analizi için verileri ortaya çıkarılarak uygun kodlamaları yapılmıştır. Elde edilen tüm verilerin bir bütün anlam oluşturabilmesi için verilerin detaylı bir şekilde incelenmesi, inceleme esnasında oluşan fikirlere yönelik notlar alınması, verilerin birbiri ile olan ilişkilerinin tespitinin yapılması, ekstra veriye ihtiyacın olup olmadığının tespitinin yapılmasını içermektedir (Creswell, 2019, s.314).

Verilerin keşfedilmesine yönelik yapılan analiz sonrasında verilerin kodlama işlemi yapılmıştır. Kodlama elde edilen verilerin bir bütün olarak anlam taşıyabilmesinin yanı sıra kodlama sayesinde verilerin daha basit bir halde kategorize edilebilmesine de olanak

sağlamaktadır (Keller, 1995; akt. Baltacı, 2017). Verilerin kodlanmasını araştırmacının yanı sıra bir alan uzmanı birbirinden bağımsız bir şekilde gerçekleştirmişlerdir. Hem araştırmacının hem de alan uzmanının oluşturduğu kodlar bir araya getirildikten sonra karşılaştırmaları yapılarak ortak kodlar oluşturularak temalar belirlenmiştir. Temaların altları verilerin doğrudan alıntılama yapılarak doldurulmuştur. Doğrudan alıntılama alıntının yapıldığı veri kaynağının değişiklik yapılmadan aynen aktarımının yapılmasıdır (Özkan ve Çatıker, 2006). Verilerin çeşitlenmesi, elde edilen bulguların doğrulanması amacına yönelik olarak veri kaynaklarının farklı kanallardan elde edilmesidir (Denzin ve Lincoln, 2018; akt. Uzun ve diğerleri, 2021). Bu bağlamda araştırmaya katılan katılımcıların farklı akademik unvanlara ve farklı anabilim dallarında görev yapıyor olmalarının yanı sıra elde edilen bulguların akademisyenlerin kişisel görüş ve deneyimlerini ile birlikte yine akademisyen görüşüne dayalı olarak doküman analizlerinin de yapılarak veri çeşitlemesi yöntemi kullanılmıştır.

3.6 Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Görüşme formunda araştırmaya katılan katılımcılara, araştırma konusu, amacı ve katıldıkları araştırmanın kapsamına yönelik bilgilerin hem yazılı hem de sözlü olarak sunulması araştırmanın geçerliliğine güç katması açısından önemlidir.

Uzman görüşü araştırma dışında bir kanıt olsa da genel olarak bilimsel yöntemler konusunda eğitilmiş kişilerin bilişsel bir süreçle sağladıkları katkılardır (Jordon ve Kanno, 2011; akt. Khanke ve diğerleri, 2015). Araştırmada verilerin toplanabilmesi için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu bu alanda uzmanlığı bulunan iki akademisyenin görüşüne sunulmuştur. Görüşme formunun son düzenlemeleri yapılmadan önce yine araştırma örnekleminde yer almayan ama benzer nitelikte olan bir akademisyen ile de bir deneme uygulamasının yapılarak test edilmesi gerçekleştirilen araştırmanın geçerliliği ve güvenirliliğini güçlü kılmaktadır.

Geçerlik ve güvenirlilik için verilerin yorumlanmasında doğrudan alıntılama tekniği kullanıldığından araştırmaya katılan katılımcıların görüşleri hiçbir değişiklik yapılmadan veri olarak kullanılmıştır. Ayrıca oluşan kompleks yapıyı daha iyi algılayabilmek için elde edilen veriler zıt görüşler barındıran ifadelerle de (Creswell, 2020, s.323) analizler yapılmıştır. Bir diğer husus olarak ta araştırmanın geçerliliği ve güvenirliliğine katkı

yapması açısından verilerin elde edilmesi aşamasında örneklem içerisinde farklı kaynaklardan yararlanılarak çeşitlilik sağlanmıştır (Creswell, 2020, s.334).

3.7 Araştırma Etiği

Bir bilimsel araştırmanın tüm süreçleri içerisinde, araştırmanın hangi koşullar altında yürütüldüğü, bilginin nasıl edinildiği ve yayılacağına yönelik olarak belirlenmiş normlar oluşturulan etik kurallara uygun bir şekilde hareket edilmesi önemli bir husustur (Gül, 2021). Araştırmamızın yürütülmesine yönelik 07/02/2022 tarihinde İstanbul Medeniyet Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik onayı alınmıştır. Bu onay Ek – 2'de sunulmuştur.

Ayrıca araştırmaya katılan tüm katılımcılarla görüşme öncesinde ön görüşme yapılarak araştırmaya gönüllülük esasıyla katıldıkları teyit edilmiştir. Görüşme esnasında gerçekleştirilen tüm görüşmelerin gizlilik esasına göre yapıldığı tüm katılımcılara bildirilmiş olup, görüşmeye yönelik yapılan ses kayıtları katılımcının onayı alındıktan sonra kayıt işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların her birine birer kod verilerek katılımcıların kişisel bilgilerinin gizliliği sağlanmıştır.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Bu bölüm içerisinde araştırmanın amacına yönelik katılımcılardan elde edilen verilerin analizlerinin yapılmasıyla ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Tablo 3’de araştırmada elde edilen temalar ve bu temaların alt temaları kapsamında incelenen bulgular özeti yer almaktadır.

Tablo 3

Araştırmada elde edilen bulguların özeti

TEMALAR	ALT TEMALAR	KATILIMCILAR
BİLİMSEL ARAŞTIRMALARIN İZİN VE ONAY SÜREÇLERİNE İLİŞKİN HUKUKİ BİLGİ EKSİKLİĞİ		K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K22
İZİN SÜRECİNDE YAŞANAN MEB KAYNAKLI SORUNLAR	Mevzuat Kaynaklı Sorunlar	K5, K16
	Tüm İllerde Benzer Uygulama Standartlarının Olmaması	K6, K16, K21
	İzin Geç Çıkması	K1, K3, K6, K8, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K21, K22,
	Bürokratik Prosedürlerin Karmaşıklığı	K4, K6, K8, K9, K13, K14, K15, K16, K21
	İzin Süreçlerin Takibinin Sistemik Hale Getirilmemesi	K2, K3, K11, K16, K18, K20, K21
	Araştırmaların İçeriğine ve Uygulanmasına Yönelik Keyfi Müdahalelerde Bulunulması	K1, K3, K4, K6, K10, K12, K13, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21
	Okul Personelinin Konu Hakkında Bilgisizliği ve Bilinçsizliği	K1, K3, K4, K6, K7, K9, K10, K12, K13, K15, K16, K17, K20
	Araştırmacılarda Motivasyon Kaybına Neden Olunması	K1, K2, K3, K4, K6, K7, K9, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K19, K21, K22

ÜNİVERSİTELERDEN VE ETİK KURULLARDAN KAYNAKLI SORUNLAR	Etik Kurul Üyelerinin Gerekli Niteliğe Sahip Olmaması	K3, K11, K14, K16, K18, K20, K21, K22
	Onayın Geç Çıkması	K3, K5, K6, K7, K8, K15, K21, K22
	Onay Süreçlerinin Takibinin Sistematik Olmaması	K3, K4, K6, K8, K11, K15, K21, K22
	Üniversite Etik Kurullarının Ortak Standartların Olmaması	K2, K5, K6, K8, K15
	Etik Kurulların Görev Sınırları Dışındaki Müdahaleleri	K1, K5, K9, K15, K16, K18, K20, K22
	Araştırmacılarda Motivasyon Kaybına Neden Olunması	K1, K3, K5, K6, K7, K13, K14, K15, K17, K18, K22
	Hem Akademisyenlere Hem de MEB Personeline Eğitim ve Danışmanlık Verilmesi	K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K20, K21, K22
	Nitelikli Kişilerden Oluşan Etik Kurul Sayısının Arttırılması	K6, K8, K9, K11, K12, K16, K17, K21
	Etik Kurulların Toplanma Sıklığının Arttırılması ve Kurum Dışı Etik Kurullara Başvurulabilmesi	K6, K15, K22
	İzin ve Onay Süreçlerin Saydam Biçimde Sistemleştirilmesi	K2, K3, K4, K10, K11, K13, K18, K20, K21, K22
İZİN VE ONAY SÜREÇLERİNE İLİŞKİN ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	Nitelikli MEB Personelinin İzin Süreçlerinde Görevlendirilmesi”	K3, K6, K10, K12, K13, K16, K17
	Yüksek Öğretim Kurumları – YÖK ve MEB İş Birliği	K7, K10, K11, K12, K19

4.1 Bilimsel Araştırmada İzin ve Onay Süreçlerine İlişkin Hukuki Bilgi Durumu

Araştırmada yer alan 20 katılımcı bilimsel araştırma süreçlerindeki hukuki bilgilerinin yeterli olmadığına yönelik görüşler bildirmişlerdir. Bu katılımcılar bilimsel araştırma süreçlerine yönelik hukuki bilgilerinin yeteri düzeyde olmadığını, ağırlıklı olarak bilimsel araştırma süreçlerinde ihtiyaç duyulan izin ve onay süreçlerine yönelik yönergeleri

okuyarak süreci deneyimlediklerini ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K15'in ifadesi verilebilir; *“Şöyle söyleyeyim. Ben işte hukuki boyutta hiçbir bilğim yok açıkçası. O boyutlarını hiç araştırmadım. Bununla ilgili daha önce bir bilgilendirme veya bir eğitimden vesaire de geçmedim.”* Yine başka bir örnek olarak K4 bilimsel araştırma süreçlerine yönelik hukuki bilgisinin yetersiz olduğunu; *“Bilimsel araştırma kitapları ve etik ile ilgili işte hani karşıma gelen konular olursa ancak o şekilde haberdar oluyorum. Ama öyle mevzuat olarak yasal bir bilğim olduğunu çok düşünmüyorum açıkçası.”* Şeklinde ifade etmiştir.

Bununla birlikte, yalnızca 2 katılımcı ise bilimsel araştırma süreçlerine yönelik hukuki bilgilerinin olduğunu, yönergeleri ve itiraz yollarına hâkim olduklarını ifade etmişlerdir. Bu görüşlere örnek olarak ailesinde bir hukukçu olmasından dolayı bilgi sahibi olduğunu ifade eden K10, *“Biliyorum. Hem üniversitedeki etik kurul komisyonlarına da hakimim üniversitede ki. MEB'deki mevzuata da hakimim. Hukuki mevzuatı biliyorum. Nelere izin verilir? Nelere izin verilmez? Nasıl itiraz edilir? O sürece hakimim açıkçası”* demektedir.

4.2 İzin Sürecinde Yaşanan MEB Kaynaklı Sorunlar

Araştırmaya katılan katılımcılar, MEB'e bağlı okullarda yürüttükleri bilimsel araştırma süreçlerinde yaşadıkları sorunlara yönelik deneyim ve görüşlerini de aktarmışlardır. Bu deneyim ve görüşlerin içeriği analiz edildiğinde; “Mevzuattan Kaynaklı Sorunlar”, “Tüm İllerde Benzer Uygulama Standartlarının Olmaması”, “İzinin Geç Çıkması”, “Bürokratik Prosedürlerin Karmaşıklığı”, “İzin Süreçlerinin Takibinin Sistematik Hale Getirilememesi”, “Araştırmalara Hukuka Aykırı Olarak İzin Verilmeyerek Araştırmaların İçeriğine Keyfi Müdahaleler”, “Okul Personelinin Konu Hakkında Bilgisizliği ve Bilinçsizliği” ve “Araştırmacılarda Motivasyon Kaybına Neden Olunması” alt temaları elde edilmiştir. Aşağıda da elde edilen bu alt temalara yönelik analizlere yer verilmiştir.

4.2.1 Mevzuattan Kaynaklı Sorunlar

Katılımcılara bilimsel araştırma süreçlerinde MEB boyutunda yaşanan sorunlar sorulduğunda katılımcılardan 2'si MEB bilimsel araştırma mevzuatlarından kaynaklı sorunların yaşandığını ifade etmiştir. Bu sorunlara örnek olarak K5'in ifadesi *“ben*

öğrencilerimden başvuru belgelerini doldurmalarını istedim. Bu ayse.com var ya oradakilerin. Mesela orada şunu konuşuyoruz yani. Orada mesela onam formu var. Öğrencim bana soruyor. Diyor ki “Hocam diyor onam formu bu MEB’in koyduğuna göre mi yapayım? Yoksa bizim etik kurulun yaptığına göre mi? Ya onam formu onam formu anlatabiliyor muyum? Ama hani gönderdiğimiz belge geri dönmesin diye MEB’inkine göre, orda ne diyorsa ona göre, aman dışına çıkmayalım yani hani yeter ki evet yani yeter ki MEB’in orada yazan şeylerinin çok da böyle şey yapmayalım. Orada bir şey varsa aman onu verelim aman onu koyalım yeter ki geri dönmesin. Onam formu onam formu yani isterse bir paragraf olsun isterse üç sayfa olsun yani önemli olan sen orada izin almak için gerekli temel ayrıntıları veriyor musun? Hani o istediği anda çıkabileceği, gizli tutulacağı, çalışmanın amacı, kime hitap ettiği, minimum maksimum risk düzeyleri bunları yazıyor musun? Yazıyorsan tamam yani” şeklindedir. Ayrıca K16’da “mesela ben MEB’den MEB’in okullarından izin alırken ... yayınlamış olduğu genelgeye bakıyordum hani çünkü sürekli değişebiliyor oraya bakıyordum” ifadesiyle MEB’deki bilimsel araştırma süreçlerine yönelik mevzuatların değişme sıklığını vurgulamıştır.

4.2.2. Tüm İllerde Benzer Uygulama Standartlarının Olmaması

Bilimsel araştırma süreçlerinde araştırmacıların MEB’e yaptığı başvuruda karşılaştığı sorunlara yönelik olarak 3 katılımcı farklı illerde benzer uygulamaların olmadığını belirtmiştir. Bu duruma örnek olarak K16’nın “hani konuşmamın başında demiştim ya üç farklı kurumda çalıştım. Dolayısıyla üç farklı il. İnönü ne Mersin’de ne Eskişehir’de bu tarz sorunları yaşamadım. Ben burada yaşadım. Bence iller arasında da bu izin süreçleriyle ilgili farklılıklar var.” K6 ise bu duruma yönelik olarak “Bir de şey yani Milli Eğitim Müdürlükleri etik, Milli Eğitim izinlerinde de bölgeden bölgeye değişik farklılıklar olduğunu biliyorum uygulamalarda.” İfadesinde bulunmuştur.

4.2.3. İzinin Geç Çıkması

Araştırmaya katılan katılımcıların bilimsel araştırmalarda ki MEB’e yaptıkları başvuru izin ve onay süreçlerine yönelik olarak 12 katılımcı MEB araştırma izinlerinin çok geç çıktığını ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K6, K12 ve K15’in ifadeleri örnek olarak gösterilebilir. MEB başvurularında iznin geç çıkmasına yönelik olarak K6’nın

ifadesi “Birkaç tane projede yüksek lisans ve doktora projelerinde özellikle Milli Eğitim ilçe müdürlüklerine başvurduğumuz, il müdürlüklerine başvurduğumuzda zaman sürecin çok geç olduğunu hatırlıyorum. Yani etik iznin çıkması 6 – 7 aya çıktığı durumlar olmuştu. Bir araştırma için çok çok geç dolayısıyla o araştırmaların hepsini çok geç başlatmak durumunda kaldık.” Şeklindedir. MEB izinlerinin geç çıkmasına yönelik olarak K12’nin ifadesi de “Ya aslında en büyük sorun bence gecikme ile ilgili. Çok uzun sürmesi ile ilgili.” Şeklindedir. K15 ise MEB izin sürecin uzun sürmesine yönelik olarak yaşadığı durumu yönelik ifadesi “İzin çıktığında da şimdi ben başvurduğumda atıyorum işte 2019 – 2020 akademik yılı için başvurmuşum ve buna önceden başvurmuşum. Süreç o kadar uzun sürdü ki. İzin çıktığında artık 2019 – 2020 akademik yılı bitmiş oldu [Gülümseme]. Bu seferde ona itiraz ediyorlar. Hocam diyorlar sizin izninizin tarihi geçmiş. Ama diyorum bakın Milli Eğitim’den çıkması daha bir hafta önce. Bu izin bir hafta önce çıkmış.” Şeklindedir. Ayrıca 2 katılımcı ise MEB araştırma izin sürecine yönelik olarak yaptıkları başvurularda önemli bir zaman kaybı yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K10’un ifadesi gösterilebilir. K10, MEB başvurularında iznin geç çıkmasına yönelik bir sorun yaşamadığına yönelik ifadesi “Süre olarak çok sıkıntı yaşamadığımı hatırlamıyorum” şeklindedir.

Araştırmacıların bilimsel araştırmalarda ki izin ve onay süreçlerine yönelik MEB yaptıkları izin başvurularının araştırmacı beyanına göre doküman analizleri yapılmıştır. 8 katılımcının beyanda bulunduğu incelemede 4 katılımcı MEB’e yaptığı izin başvurusunun 1 ay sonrasında cevaplandığını, 1 katılımcının yaptığı başvurusunun aynı takvim yılı içerisinde cevaplandığını, 1 katılımcının ise cevaplanma tarihinin başvuru tarihindeki takvim yılının ertesi takvim yılı olarak beyan etmiştir.

4.2.4. Bürokratik Prosedürlerin Karmaşıklığı

Bilimsel araştırma süreçlerinde akademisyenlerin başvuru ve onay süreçlerine yönelik olarak 9 katılımcı araştırma izin ve onay süreçlerinde bürokratik prosedürlerin karmaşık bir yapıda olduğunu, belirtmiştir. Katılımcıların belirttiği bürokratik prosedürlerin karmaşıklığına örnek olarak K4, K21’in açıklamaları örnek olarak gösterilebilir. K4’ün bu hususta yönelik ifadesi “Biz bütün evraklarımızı bir dosya şeklinde hazırlayıp, bütün ölçme araçlarımızı yapacağımız deneysel işlemin ayrıntılarını, pilot çalışma anlamındaki

örnekleri filan toparlayıp İl Milli Eğitime gittik daha doğrusu önce Üsküdar İlçe Milli Eğitime oradan İl Milli Eğitime gittik. İl Milli Eğitim dedi ki “benimle bir ilgisi yok Üsküdar’a gidebilirsiniz” dedi. Üsküdar’a gittik sonrasında. Ondan sonra Üsküdar’a belgelerimizi verip Üsküdar üzerinden yürüdü. Orada biraz şey karıştı. İlçe mi verecek izni, il mi verecek biraz o noktada kendi iç koordinasyonlarında böyle neden kaynaklandığını bilemediğimiz bir problem vardı. Bizde bu problemi yaşamak durumunda kaldık. Bu problem tabi biraz çalışmalarımızın gecikmesine neden oldu. Bu deneysel bir çalışmaydı. Birde en son bu sistemde yeni sistemde izin çalışmada yüksek lisans öğrencimin tez çalışmasıydı. Orada da yine sistem üzerinden (ayse.meb) yaptık. O da ölçek geliştirme çalışmasıydı. Onda da sorun oldu. Ciddi problem yaşadık” şeklindedir. K21bürokratik süreçlere yönelik olarak yaşanan gecikmelerin bilimsel araştırmalara olumsuz etkileri olduğunu vurguladığı ifadesi ise “Anket uyguladığımız zaman çok problemlili olmuyor ve biliyorsunuz bilimsel araştırmada o kadar kolaylaştı ki Google’den anket dolduruyoruz artık yollayabiliyoruz yollayabiliyoruz ama dediğim gibi uygulama kısmına döndüğümüzde biz tamamen hem izin kaynaklı hem sistem kaynaklı ve kurumların arasında e-imza olmasına rağmen yine de bir akıştaki gecikmeden dolayı bizim çoğu zaman işte ön test, ara test, son test almamız gerekirken ara testi bir kenara bırakıp ön test, son testle sonlandırmak zorunda kaldığımız projelerimiz de oluyor” şeklindedir. K16 ise MEB bürokratik engellerle karşılaşması sebebiyle kendi araştırmasını sonuçlandıramadığını şu ifadelerle belirtmiştir. “Çünkü ben niye gördüğüm bir sorunu bir sıkıntıyı okullarda nasıl yaşıyor? Ben bunun üstesinden nasıl gelebilirim? Eylem araştırması mesela okulda tasarlayabilirim. Süreçleri iyileştirebilmek adına ama yapamadım. Çünkü surf şu izinlerdeki bu bürokratik engellere takılmaktan bunu değiştirdim.” Bir diğer husus olarak da K13 bilimsel araştırmalarda kullanılan desenlere yönelik MEB bürokrasisinden kaynaklı sorunların da yaşandığını ifade etmiştir. K13 ifadesinde bilimsel araştırmanın desenine bağlı olarak ve araştırmanın doğası gereği araştırma süreci içerisinde birtakım değişimler yaşanabildiğini ve bu duruma bağlı olarak MEB’e araştırma süreci içerisinde ekstra izinlerin talep edilebildiğini bu noktada da MEB bürokrasisinin süreci zorlaştırdığını ifade etmiştir. K13’ün bu duruma yönelik ifadesi “Hatta biliyorsunuz nitel araştırmanın örneklemin büyüklüğü bile araştırmanın başında belli olmaz. Veriler doygunluğa ulaşır ve orada veri toplama süreci sonlanır. Aynı anda hem veri toplama hem verilerin analizi gerçekleşebilir, dediğim gibi hatta araştırmanın

deseni bile süreç içerisinde değişebiliyor. Dolayısıyla bu kadar dinamik bir süreçte araştırmada da birtakım değişiklikler gerekebiliyor ama Milli Eğitim sürecinin bu kadar katı olması ve sürecin bu kadar uzun olması bu değişiklikleri de biraz zorlaştırıyor. Böyle bir esnekliğinde tanınması gerekiyor bence” şeklindedir. Ayrıca K2 MEB araştırma izin süreçlerine yönelik bürokratik süreçlerin çok açık ve anlaşılır bir yapıda olduğunu ifade etmektedir. K2’nin ifadesi “*Millî Eğitim Bakanlığının izin alma süreçleri de çok açık web sitelerinde. Yönetmeliği okumak gerekiyor. Okuyunca aslında ne istediklerini ne istemediklerini anlayabiliyorsunuz*” şeklindedir.

4.2.5 İzin Süreçlerin Takibinin Sistematik Hale Getirilmemesi

Araştırmaya katılan katılımcıların 7’si bilimsel araştırma süreçlerinde MEB’e yapılan izin süreçlerinin hangi aşamada olduğu, onaylanıp onaylanmadığına ilişkin geri bildirim eksikliğinin vurgulandığı, bilimsel araştırma izin süreçlerinin systemsizliğini ve izin süreçlerinin takibinin sistematik bir yapıda olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K11 ifadesi “*... öğrencilerin sorularına cevap vermekte sorunlar yaşıyoruz. Hocam şu belge gerçekten gerekiyor mu? Ya da benzer şekilde şu problemi nasıl çözebiliriz dendiği zaman ilgili birime başvuru yaparak orada ki yetkililerle görüşmesini söylüyoruz çünkü bizimde bir bilgimiz yok. Öğrenmek için onlarla irtibat kurmaya çalışıyoruz bizde. Tabi bununla ilgili bir akış şeması yok. Benim söylemek istediğim şeylerden bir tanesi de buydu bu görüşmede. Ben mesela Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda araştırma yapmak istediğim zaman bakanlığın hangi birimine gitmem gerekir? Hangi evraklarla gitmem gerekir? Ne kadar sürede sonuç alabilirim? Ya da bu başvuru esnasında mutlaka dikkat etmem gereken şeyler içerik olarak olabilir, şey olarak doküman olarak ta olabilir neler olması gerektiğini bilmiyorum*” şeklindedir. K3’ün izin ve başvuru süreçlerinin takibine ilişkin olarak ifadesi “*Millî eğitime gittiğimde de ben hangi kademedede ne olduğunu görmek isterim açıkçası. Nerede sorun çıktı? Nerede eksik var? Orda bir belirsizlik var*” şeklindedir. Ayrıca K16’da izin ve başvuru süreçlerindeki yaşanan farklılıklara vurgu yaptığı ifadesi de “*... birde Milli Eğitim’den izin alınırken etik kurul istiyor mu istemiyor mu? Ben açıkçası tam anlayamadım. Bazen bizler a etik kurul iznini alayım da MEB’e öyle gideyim diyoruz ama bir bakıyorsun ki oradakiler diyor ki etik kurul gerekmiyor, etik*

kurul izni gerekmiyor diye bence o da net olmalı. Yani bu sistematığe büründürmek lazım” şeklindedir.

4.2.6 Araştırmaların İçeriğine ve Uygulanmasına Yönelik Keyfi Müdahalelerde Bulunulması

Yapılan görüşmeler neticesinde 14 katılımcı, bilimsel araştırma süreçlerinde MEB’e yapmış oldukları izin başvurularında, ilgili kamu personelinin bilimsel temellere aykırı gerekçelerle araştırmanın içeriğine keyfi olarak müdahale etmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K6, K16 ve K17’nin ifadeleri örnek olarak verilebilir; “... biliyorsun anketleri de işte milli eğitime sunuyoruz, araştırma önerisiyle beraber kullanılacak anketleri. Bunları kullandığımızın anketin ki bizim geliştirdiğimiz bir anket değildi. Türkiye’de, dünyada geliştirilmiş önemli bir anketti. Birkaç tane maddesinin sakıncalı bulunup çıkartılması istenmişti ki o mümkün değil yani. Ya anketi kullanmayın dersiniz ya da işte şey. Ki hiçbir sakıncalı madde yoktu. Sadece kurumla ilgili öğrencilere sorulan soru vardı. Birkaç tane soru vardı diyeyim. Kurumunuz size işte bilgisayar ve teknoloji tedarikinde yeterli midir, değil midir? Bu sakıncalı soru olarak bulmuştum”, “Eylem araştırmasıyla bir çalışma desenlemiştim. Ortaokul öğrencileriyle problem oluşturacaklardı. Problem kurma çalışıyordum. İstanbul’a ilk geldiğimde. Ben desenime eylem araştırması demişim, katılımcı demişim, bana diyor ki ret sebebi araştırma onay izni çıkmadı. Diyor ki bana siz diyor evren örneklem yazmamışsınız diyor, siz diyor katılımcı demişsiniz buraya diyor. Bir de anket koymamışsınız diyor. Aldım ben bu sonucu. Ret, ret tamam mı?” ve “Sonuçta şöyle bir olay var, bir arkadaşımın anlattığı olay var. Şey çalışma şeyden izin çıkıyor. İzin ilçe milli eğitime gidiyor, ilçe milli eğitim yani sonuçta bütün prosedürler tamamlanmış ve onaylanmış ama ilçe milli eğitim müdürü şeyi arıyor araştırmacı arkadaşı arıyor. Öğrenci ile akademisyen birlikte yürüttüğü bir çalışma. Öğrenciye bu çalışmanın çokta anlamlı olmadığını, kırtasiye israfı olduğunu söylüyor.”

Bu tür keyfi müdahalelerin yalnızca nitel araştırma desenlerinin kullanıldığı durumlarda değil, nicel veri toplama aracı kullanırken de yaşanabildiğini ifade eden katılımcılardan K20, “... bir yabancı dil kaygı ölçeğini uyguluyorum bunu gönderdim uluslararası literatürde işte her an sorunsuz bir anket orada ki kim oluyor mesela bu işler doğrudan

Milli Eğitimle ilgili değil bildiğim kadarıyla orada bir vali yardımcısı var o ilgileniyor o da diyor ki şu madde çıkarılması kaydıyla uygundur. Sen neye dayanarak böyle bir şey söylüyorsun? Gidiyoruz arkadaşla anlatıyoruz, diyoruz ki bu bir bütündür, bunun bir faktör yapısı vardır, bunun bir güvenlik katsayısı vardır. Biz bu maddeyi çıkardığımız zaman bu araştırmanın doğası tamamen bozuluyor amacımıza ulaşamıyoruz, topladığımız veri geçerli olmuyor şeklinde daha böyle kişisel çabalarla götürüyoruz. Yoksa hani bu bana yazı olarak itiraz etmedim yani, tabi o da bir yoldur ama bizim ülkemizde tabi bu işler biraz sıkıntılıdır yani o iş öyle gittiği zaman bu bir erk ispat etmeye gidiyor. Yani insanlar profesyonel değil bizim kültürümüzde hem eğitim bağlamında hem idari bağlamında yani kişi bunu akademisyende ya da oradaki vali yardımcısı da bunu kişisel bir şeymiş gibi algılıyor. Ya da işte bir taraftan eleştiri geliyor. Bunu bana kasten yaptı. Yani bunları kişisel şeyler değil, kişi kendini bütün bu bilimsel süreçlerden bir birey olarak sıyıracak araştırmacı kimliğiyle sadece bu işe odaklanacak.”

Katılımcılardan 3’ü ise yukarıdakilerden farklı olarak bu tür keyfi uygulamalara maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir. Bu duruma K8 ve K11’in ifadeleri örnek olarak gösterilebilir. “Yok yok Milli Eğitimle ilgili hiç karşılaşmadık. Etik yazıyoruz çünkü. Buradan onayda gittiği için. Zannediyorum etik kurul üniversitelerden onayı gittikten sonra çok da problem olmuyor. Kaç tane de öğrencim devamında projeden sonrada yaptık en az dört ya da beş kere başvurduk hiçbirinde problem yaşamadık ya bu on yıl içerisinde.” Ve “Yani bu araştırmanın içeriğinde bu öğrencilerle yapmayın, bu kadar sayıda yapmayın, bu yöntemi kullanmayın gibi bir müdahale hiç olmadı. Genel itibari ile bunları söyleyebilirim.”

4.2.7 Okul Personelinin Bilimsel Araştırmalar Hakkındaki Bilgisizliği ve Bilinçsizliği

22 Katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde 13 katılımcı bilimsel araştırma süreçlerinde gerek izin ve onay süreçlerinde gerek Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürüttükleri araştırmalar sürecinde okul idaresinin keyfi tutumlarıyla karşılaştıklarını beyan etmişlerdir. Okul idaresinin bilimsel araştırma süreçlerindeki keyfi tutumuna yönelik K3, K7, K16 ve K15’in görüşleri örnek olarak verilebilir. K3 ve K7 ise okul müdürlerinin bilimsel araştırmalara yönelik olarak olumsuz tutum ve yaklaşımda bulunduklarını, araştırmaların yapılmasına engel olduklarını ifade etmişlerdir. K3’ün bu

duruma yönelik ifadesi “Orada bazen komisyon onay verse de gittiğimiz okullarda bazı okul müdürlerinin tekrardan bir komisyon işlevi gördüğünü tekrardan incelediklerini hatta şöyle diyenlere de rastladık, hocam ben bu ölçeği okulumda uygulamanızı istemiyorum diyenlere rastladık. Bu açıdan sorun baktığınız zaman çünkü ben bunun gerekli izni Millî Eğitim Bakanlığı nezdinde almışım zaten. Sen ikinci bir komisyon gibi işlev görerek benim yaptığım bilimsel çalışmayı engellediğin zaman bu açıkçası insanı huzursuz eden bir şey. Yaptığınız iş engelleniyormuş hissi oluşuyor insanda.” Şeklinde dir. K7’nin ifadesi ise “MEB’den izin almış olsak bile, okula gittiğimizde müdür hayır benim öğrencilerimle çalışamazsınız dediğinde yine çalışamıyoruz” ve “hocam ben bu ölçeği okulumda uygulamanızı istemiyorum diyenlere rastladık” şeklindedir. K16 okul personelinin bilimsel araştırma süreçlerine yönelik bilinçsizliğini şu ifadelerle aktarmıştır; “Öğretmenler bazen sıkıntı yarattılar şu şey toplarken. Şöyle anket çalışması yapmıştım. Oh oh ne güzel dedi anketleri biz dolduralım paraları siz alın falan diye ama o şey evren örneklem gurubu ile ilgili ben dedim para vermiyorum ki anketleri bile cebimden çoğalttım ne parası deyip ondan veri toplamadım mesela gibi.” K15’te okul öğretmen ve müdürünün tutum ve yaklaşımına yönelik olarak şu ifade de bulunmuştur; “Bazen bazı şeylere katılmakta çekiniyorlar. Katılmak istemiyorlar veya okul müdürleri okul yöneticileri kendisi ile ilgili bir şey varsa yani hemen şey yapabiliyor köstek koyabiliyor. Çok yakın bir arkadaşım yine doktoran tez beraber tez yazdığım bir arkadaşımın başına geldi. Okul müdürlerini arayarak izinli olduğunu bir link paylaşmak istediğini söylüyor. Konuyu duyunca okul müdürü telefonu suratına kapatıyor ve arkadaşımı engelliyor. Hani böyle şeylerde yaşanabiliyor.”

Araştırmaya katılan 3 katılımcı bilimsel araştırmaya yönelik Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yaptıkları araştırmalarda ne okul yönetiminden ne de öğretmenlerden herhangi bir olumsuz tutum ve yaklaşımda bulunmadığını belirtmiştir. Bu duruma örnek olarak K8’in görüşleri verilebilir. “Yok yok hiç öğretmenlik uygulamasında da tanıyorum ve belki de küçük yer ... avantajını yaşıyorum. Ne öğretmenle ne idarecilerle bir sorun yaşamadım.”

4.2.8 Araştırmacılarda Motivasyon Kaybına Neden Olunması

22 katılımcı ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde 16 katılımcının bilimsel araştırmalarda gerekli izin ve onay süreçlerinde yaşadıkları sorunların araştırma sürecinde kendilerine olumsuz etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu duruma yönelik olarak K13'ün ifadesi “*Tabi ki oluyor olmaz mı? Çünkü araştırma yapmak o kadar kolay bir süreç değil. En baştan tasarlamak, verileri toplamak, onların analizi ülkemizde aslında yeterince destek te yok bu konuda. Hem maddi hem manevi destekten bahsediyorum ki izinde belki manevi desteğin boyutu aslında tüm bunlar zaten zorlayıcı süreçlerken birde bunun üstüne birtakım aksilikler yaşamak hem motivasyonu düşürüyor hem de araştırmanın seyrini olumsuz etkiliyor. Bazen süreç uzayıp gidebiliyor bazen araştırmalar yarımda kalabiliyor. Böyle bir edilgenle karşılaştın mı ne olacak? Bir çözüm bulunmadığında araştırmacının motivasyonu da düşerse yarım kalan pek çok araştırma bile mümkün*” şeklindedir. K15 ise ifadesinde bilimsel araştırma süreçlerinde yaşanan olası sorunların etkisine yönelik ifadesi “*... bu süreçler gerçekten yıpratıyor. Yakın zamanda bir arkadaşım doktoradan mezun olmak üzere yani tezini tamamlamak üzere asıl uygulaması kaldı tezinin konusunu değiştirmek zorunda kaldı. Çünkü reddedildi konusu. Ölçeğin içindeki bazı maddeler İl Milli Eğitim'i rahatsız etti. Bu maddeler olduğu müddetçe, bununla ilgili yönergeler çıkarılmış sonrasında. Tabi o tezine karar verdikten sonra. Bu asla geçmez dedi ama o ölçeği kullanmak zorunda. O ölçeği kullanmazsa da konuyu değiştirmek zorunda. Şu aşamada da konusunu değiştirmek zorunda kaldı. Gerçekten yıpratıcı süreçler*” şeklindedir. Ayrıca araştırmaya katılan 2 katılımcı ise bilimsel araştırmaların izin ve onay süreçlerinde yaşadığı sorunların kendini olumsuz olarak etkilemediğini aksine yüksek bir motivasyonla çalışmasını yürüttüğü için bu sorunları rahatlıkla aşabildiğini belirtmiştir. Bu hususa yönelik K20'in ifadesi “*Yani başımıza gelen bireysel anlamda ya da akademik anlamda bilimsel araştırma bağlamında aksilik demek aslında o yaptığımız olayın daha güçlü bir noktaya taşınması için bir fırsattır aslında. Bakın yani bu makale örneklerinde gördüğünüz gibi ben çocuklardan veri toplarken çok zorlandım. Öğretmenleri ve kendimi ifade etmekte çok zorlandım. Bunlar gerçekten problemdi ya neyse 10 öğrenciyle değil de 5 öğrenciyle çalışalım demedim. Oturdum bu öğretmenlerle araştırma yaparsam neyi daha iyi anlarlar. Çocuklardan veri toplamak neden zor sorularının akademik olarak buldum, karşılaştığım*

problemi ben iki bilimsel araştırmaya dahil ettim. Ben karşıma bir zorluk çıktığı zaman ben içsel bir motivasyonla çalıştığım için bu zorluk benim hoşuma gider” şeklindedir.

4.3 Üniversitelerden ve Etik Kurullardan Kaynaklı Sorunlar

Türkiye’de üniversitelerin eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yapmak istedikleri araştırmalar çerçevesinde gerekli izin ve onay süreçlerine yönelik olarak araştırmacılara üniversite etik kurullarında yaşadıkları deneyimler sorulmuştur. Araştırmacıların sorulan bu sorulara verdikleri yanıtlar ışığında, “Etik Kurul Üyelerinin Gerekli Niteliğe Sahip Olmaması”, “Onayın Geç Çıkması”, “Onay Süreçlerinin Takibinin Sistematik Olmaması”, “Üniversite Etik Kurullarının Ortak Standartlarının Olmaması”, “Etik Kurulların Görev ve Sınırları Dışındaki Müdahaleleri”, “Araştırmacılarda Motivasyon Kaybına Neden Olunması” alt temaları elde edilmiştir. Aşağıda bu alt temalara yönelik açıklamalar yer almaktadır.

4.3.1 Etik Kurul Üyelerinin Gerekli Niteliğe Sahip Olmaması

Katılımcıların bilimsel araştırma süreçlerinde etik kurullara yaptıkları başvuru deneyimlerine bağlı olarak etik kurul üyelerinin sahip olması gereken niteliklerine göre yaptıkları değerlendirmede 8 Katılımcı kurul üyelerinin gerekli niteliğe sahip olmadığını ifade etmiştir. Bu duruma örnek olarak K3’ün “*Baktığınız zaman Komisyondaki kişilerin nitelik açısından gerçekten benim çalışmamı değerlendirebilecek nitelikte kişiler mi? Eğitim düzeyleri buna uygun mu? Akademik bakış açıları buna uygun mu? Bu konularda da açıkçası tam emin olamadığımız konular açıkçası*” ifadesi, K11’in “*bilimsel etik kurulu ile ilgili kurul yetkililerinin her alanla ilgili alt uzmanlarının olmadığı ile ilgili eleştirilerim oldu geçmişte, bizim kurulla ilgili de oldu*” ifadesi ve K18’in “*Yani nitel araştırmalar için çok uygun şablonları olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Nitel araştırmalara hâkim komisyonları olduğunu da düşünmüyorum, bunu değerlendirecek bir komisyonları olduğunu*” ifadeleri örnek olarak gösterilebilir. Araştırmaya katılan 2 katılımcı ise etik kurullarda yer alan komisyon üyelerinin gerekli niteliğe sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K13’ün ifadesi örnek olarak verilebilir. “*Dediğim gibi hem toplanma sıklığı hem de hocaların tabi ki yeterli olduğuna da inanıyorum.*”

4.3.2 Onayın Geç Çıkması

Katılımcıların etik kurullara yaptıkları başvuru deneyimleri neticesinde 22 katılımcıdan 8'i etik kurullara yapılan başvuruların geç çıktığını belirtmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K6'nın *"Bizim etik kurullar bununla baş etmekte çok çok şey yetersiz diyeyim. Etik kurullarda izinleri alabilmesi de geri dönüş şeyi en son altı ay civarındaydı ki bir yıl kadar hiçbir etik kuruldan pandemi dönemi özellikle cevap alamadığımız araştırmalarda oldu sürecin tamamlanmadığı. Hepsi pozitif tamamlandı ama bir yıl kadar işte şey"* ve K3'ün *"Birincisi şunu çok yaşıyoruz. Orada bazen özellikle bu tabii ki piyango kime çıkarsa gibi oluyor aslında. Bazı öğrencilerimizin ki çok fazla uzun sürüyor. Sebebini bilemiyoruz. Ben yine burada da doğru bir sürecin işletilmemesinden kaynaklandığını düşünüyorum"* açıklamaları örnek olarak gösterilebilir. Araştırmaya katılan katılımcılardan 4'ü etik kurullara yapılan başvuruların zamanında sonuçlandığını herhangi bir geç kalma durumunu yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K17'nin *"dediğim gibi kendi fakültemde şimdiye kadar etik kuruldan herhangi bir dönüş dönende duymadım aksine biz de etik kurul çok da hızlı çalışır. Rutin toplantıları mütemadiyen yapılır ertelenmez rutin toplantılar"* ifadesi örnek olarak verilebilir.

4.3.3 Onay Süreçlerin Takibinin Sistemik Olmaması

Katılımcıların bilimsel araştırma süreçlerinde etik kurullara yaptıkları başvuru deneyimleri neticesinde 22 katılımcıdan 8'i etik kurul onay süreçlerinin takibinde sorunlar yaşadıklarını ve bu sorunun sürecin takibinin sistemik bir yapıda olmamasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K21'in *"Şunu yaşadığımız oldu. İki ay mesela nisanda özür dilerim şubatta evrak verdik hocam nisan olmuş he etik kuruldan evet çıkmıştı diyor memur bizi bilgilendirmeyi unutuyor hocam yoğunluktan"* ve K3'ün *"Tabi komisyona gelene kadarda bürokratik süreçlerde var. O nedenle de biraz uzun sürüyor baktığınız zaman ... Komisyona ulaştığında onu görebilmeliyim. Komisyona ulaştı. Komisyon olumlu cevap verdiğinde, yazıya gittiğinde onları görebilmeliyim. Orada bir belirsizlik oluşuyor"* ifadeleri örnek olarak gösterilebilir. Araştırmaya katılan 1 katılımcı etik kurul başvuru onay süreçlerinin sistemik bir yapıda gerçekleştiğini ifade etmiştir. K17 kendi fakültesinde ki etik kurulun

sistemli bir şekilde çalıştığını “dediğim gibi kendi fakültemde şimdiye kadar etik kuruldan herhangi bir dönüş dönende duymadım aksine biz de etik kurul çok da hızlı çalışır. Rutin toplantıları mütemadiyen yapılır ertelenmez rutin toplantılar” ifadesiyle belirtmiştir.

4.3.4 Üniversite Etik Kurullarında Standartın Olmaması

Katılımcıların bilimsel araştırma süreçlerinde etik kurullara yaptıkları başvuru deneyimleri neticesinde 22 katılımcıdan 5'i üniversite etik kurulları arasında bir standartın olmadığını ifade etmiştir. Etik kurullarının toplanma sıklığında ortak bir standartın olmadığını vurgulayan K2, “Bizim üniversitemizin çok hızlı ilerliyor bu süreci, çok destek bu konuda onda hiçbir sorun yaşamıyoruz. Ama diğer üniversitelerde üç dört ayda bir toplandıkları oluyormuş.” Ve onaydan muaf olacak araştırmalar konusunda ortak standartların olmadığına ilişkin örnek veren K6, “Ben bir de benim temel endişem her üniversitede her etik kurulda birbirinden farklı. Yani şöyle bir örnek vereyim ben ders kitaplarıyla çalıştığımız birkaç tane proje var bizim bir tane öğrencimle yaklaşık üç hafta önce etik kurula başvurmamız lazımdı araştırma önerisinden sonra bir tane etik kurul formunu doldurduk, öneriyi falan şey yaptık, sonra gördüm ki etik kurulun web sayfasında formunun altında ders kitapları şunlar şunlarla ilgili şeylerin etik kurula başvurmaya gerek yoktur diye bir yazı yazıyor ama bu çalışmanın çok benzerini bak farklı bir şehirde başka bir üniversitede başka bir hocam başka bir öğrencisiyle yapıyor. Onlar başvurdu. Çünkü ders kitapları da olsa burada işte insanların kitap yazarlarının ismi nasıl işte şey, yani etik sadece şeyde değil ne kadar derine ineceğinizle ilgili onlarda etik kurula şey yaptı onayı aldılar. Şimdi bizim onayımız yok onların var. Bu şimdi bir standartın olmadığı anlamına da geliyor aslında” 2 katılımcı ise tüm üniversitelerin etik kurullarının benzer bir yapıda çalıştıklarını bir farklılık görmediğini ifade etmiştir. Bu duruma örnek olarak K1'in “Şu an ben üç üniversitede başvuru yaptım üçü de aynıydı. Online başvuruyu kabul ediyorlardı. Şu an bizim sistemimiz değişecek galiba. Sistem yenileme çalışmaları var. Orada hani etik kurul başvur diye de bir seçenek var. Biz normalde formu doldurup etik kurula teslim ediyoruz. Çok paralel şeyler” açıklaması örnek olarak gösterilebilir.

4.3.5 Etik Kurulların Görev Sorumlulukları Dışındaki Müdahaleleri

Katılımcıların bilimsel araştırma süreçlerinde etik kurullara yaptıkları başvuru deneyimleri neticesinde 22 katılımcıdan 8'si etik kurulların görev ve yetkileri dışında müdahalelerde bulunduklarını ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K16'nın *"Maddelerle ilgili sıkıntı oluyor. Maddelere şunu çıkarın, bu soruları sormayın gibi dönütler alıyoruz genel anlamda araştırmacılar olarak"*, K15'in *"Orada da şöyle sıkıntılar yaşandı. Etik Kurulu'ndaki hocalarla atıyorum benim danışmanım olan hoca arasında oradaki belli hoca arasındaki yaşanan sıkıntılar, kişisel şahsi sıkıntılar öğrencilere aksedildi. İşte mesela kaynakça APA'ya göre olmamış, şurası işte yöntem kısmını yeterince açıklamamışsın yani yeterince açık bir dönüt değil mesela. Neyi görmek istiyordu da görmedi?"* ve K21'nin *"Yolladık işte izin çıktı ama şöyle mesela bazen şerh koyabiliyorlar. İşte şu maddenin değiştirilmesi nedeniyle. O madde atıyorum, kalp atım hızıyla ilgili bir ölçüm alacağız. Zaten benim aslında asıl vurguladığım ve yapmam gereken çalışma kalp atım hızı. Ben onu oradan çıkarttığım zaman veyahut işte sistemin içine ekarte ettiğim zaman o çalışmanın benim için bilimselliği bitiyor hocam. Veyahut ta şöyle bir sınırlama geliyor Mayıs 15'te çalışmanızı sonlandırmanız şartıyla. Neden? İşte o zaman 19 Mayıs çalışmaları var yaz dönemine geçiliyor ama tam tersi benim üç aylık bir antrenman yaptırmam lazım"* açıklamaları örnek olarak gösterilebilir. Araştırmaya katılan 1 katılımcı (K7) bilimsel araştırma süreçlerinde etik kurulların araştırmanın içeriğine yönelik yorum yapılmasını olumlu karşılayacağını ifade etmiştir. K7 bu durumu *"Aslında böyle bir şey olsa iyi olur. Olmaması sıkıntı. Şöyle bir şey. Sonuç itibariyle orada birkaç tane hoca var. Birde hukukçu var. Hani hukuki boyutunu çok bilmiyorum ama eğitmeni hocaların ya da alanında uzman olan hocaların hani incelerken bizim eksiğimizle artımızla beraber yön yol göstermesi bu anlamda bu kadar emek veriyoruz bir başka gören göz daha iyi yönlendirir. O yönlendirme aslında benim çok işime yarar. Olsa iyi olur. Niye olur demiyorum. Olması iyi. Hani kolektif akıl, kolektif bilinç deniyor ya. Bu anlamda çok işe yarar"* şeklinde açıklamıştır.

4.3.6 Araştırmacılarda Motivasyon Kaybına Neden Olunması

Araştırmaya katılan 11 katılımcı akademisyenlerin MEB'e bağlı okullarda bilimsel araştırma yapmak istediklerinde gerekli olan MEB izin ve onay süreçlerinde yaşanan

sorunların araştırma sürecinde araştırmanın kapsamında, niteliğinde ve araştırmacının motivasyonunda olumsuz etkileri olduğunu ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K13'ün ifadesi *“Tabi ki oluyor olmaz mı? Çünkü araştırma yapmak o kadar kolay bir süreç değil. En baştan tasarlamak, verileri toplamak, onların analizi ülkemizde aslında yeterince destek te yok bu konuda. Hem maddi hem manevi destekten bahsediyorum ki izinde belki manevi desteğin boyutu aslında tüm bunlar zaten zorlayıcı süreçlerken birde bunun üstüne birtakım aksilikler yaşamak hem motivasyonu düşürüyor hem de araştırmanın seyrini olumsuz etkiliyor. Bazen süreç uzayıp gidebiliyor bazen araştırmalar yarımda kalabiliyor. Böyle bir edilgenle karşılaştın mı ne olacak? Bir çözüm bulunmadığında araştırmacının motivasyonu da düşerse yarım kalan pek çok araştırma bile mümkün”* şeklindedir. K14 ise yaşanan sorunları çalışmanın zamanlamasına etkileri olduğunu ve bu durumun araştırmacının motivasyonuna olumsuz bir şekilde yansıdığını vurguladığı ifadesi *“Ya şey mesela takvim açısından sıkıştırıyor bir kere gecikmeler. Dateline'lı bir çalışma yürütüyorsanız orada bir veri toplama süreci otomatikman geç bitmiş oluyor. O da doğal olarak motivasyona etki ediyor”* şeklindedir. K15 ise bu duruma yönelik olarak ifadesinde yaşanan sorunların hem tez öğrencileri üzerinde hem de araştırmacı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu ve yapılacak olan araştırmaların da niteliğine olumsuz etkileri olduğunu vurguladığı açıklaması *“Kesinlikle, kesinlikle olmaz mı? Ben tez öğrencilerime hemen diyorum ki uçmayın. İdeal şeyler düşünmeyin, ne yapılabilirse kendinizi onunla sınırlandırın. Çünkü bu süreçler gerçekten yıpratıyor. Yakın zamanda bir arkadaşım doktoradan mezun olmak üzere yani tezini tamamlamak üzere asıl uygulaması kaldı tezinin konusunu değiştirmek zorunda kaldı. Çünkü reddedildi konusu. Ölçeğin içindeki bazı maddeler İl Milli Eğitim'i rahatsız etti. Bu maddeler olduğu müddetçe, bununla ilgili yönergeler çıkarılmış sonrasında. Tabi o tezine karar verdikten sonra. Bu asla geçmez dedi ama o ölçeği kullanmak zorunda. O ölçeği kullanmazsa da konuyu değiştirmek zorunda. Şu aşamada da konusunu değiştirmek zorunda kaldı. Gerçekten yıpratıcı süreçler”* şeklindedir. Ayrıca araştırmaya katılan 2 katılımcı bilimsel araştırma süreçlerinde yaşanan sorunların kendilerine olumsuz bir etki vermediğini aksine bu durumun kendilerini daha da motive ettiğini ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K20'nin açıklamaları gösterilebilir. *“Bana göre olumsuz etkisi olmaz hocam. Tabi burada iki üç tane başka öğretim üyesi, yedi sekiz tane asistan olunca onlar tabi hocam ne yapacağız, şöyle oldu böyle oldu diye. ... Ben işin motivasyon*

boyutunu bu şekilde ayarlamaya çalışıyorum. Yani başımıza gelen bireysel anlamda ya da akademik anlamda bilimsel araştırma bağlamında aksilik demek aslında o yaptığımız olayın daha güçlü bir noktaya taşınması için bir fırsattır aslında.”

4.4 İzin ve Onay Süreçlerine İlişkin Çözüm Önerileri

Türkiye’de üniversitelerin eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yapmak istedikleri araştırmalar çerçevesinde gerekli izin ve onay süreçlerine yönelik olarak araştırmacılara üniversite etik kurullarında yaşadıkları deneyimler neticesinde çözüm önerileri ortaya koymuşlardır. Bu çözüm önerileri “Eğitim Ve Danışmanlık Hizmetlerinin Sağlanması”, “Nitelikli Kişilerden Oluşan Etik Kurul Sayısının Arttırılması”, “Etik Kurulların Toplanma Sıklığının Arttırılması ve Kurum Dışı Etik Kurullara Başvurulabilmesi” ve “İzin ve Onay Süreçlerin Saydam Biçimde Sistemleştirilmesi”, “Nitelikli MEB Personelinin İzin Süreçlerinde Görevlendirilmesi” ve “Yüksek Öğretim Kurumları – YÖK ve MEB İş Birliği” alt temaları elde edilmiştir. Aşağıda bu alt temalara yönelik açıklamalar yer almaktadır.

4.4.1 Hem Akademisyenlere Hem de MEB Personeline Eğitim ve Danışmanlık Verilmesi

Bilimsel araştırma süreçlerinde akademisyenlerin MEB ve üniversite etik kuruluna başvurularında yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik olarak 4 katılımcı, ilgili kişilere (akademisyenler ve MEB personeli) bilimsel araştırmalara ilişkin eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu çözüm önerisine örnek olarak K1 ve K9’un ifadeleri örnek olarak gösterilebilir. K1, MEB personelinin bilimsel araştırmalara yönelik bilgilendirilmesi gerekliliğini “Okulda çalışan müdürü, öğretmeni bu konuda bilgilendirmek gerekiyor. Yani benim karşılaştığım problemler daha çok okulda olduğu için yani çalışmanın engellenmesine yönelik problemler. Onlarında eğitime tabi tutulması gerektiğini düşünüyorum” ifadesiyle vurgulamıştır. K9 ise bilimsel araştırma süreçlerine yönelik yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak verilecek eğitimin birçok kademeyi içine alacak bir yapıda olması gerektiğini “Ya bu eğitim verilmesi bence çok önemli. Hani yüksek lisans, doktora öğrencilerine hatta senenin faklı

zamanlarında üniversite tarafından bence eğitimler düzenlenmeli” şeklinde ifade etmiştir.

4.4.2 Nitelikli Kişilerden Oluşan Etik Kurul Sayısının Arttırılması

Araştırmaya katılan 8 katılımcı bilimsel araştırma süreçlerinde yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak nitelikli kurul üyelerinden oluşan etik kurulların sayısının arttırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırmaya katılan K12 MEB kurullarında yer alan görevli memurların yeterliliği hususunda ki kaygılarını “Üniversite seçeneğimiz daha fazla aslında. Ben başka bir üniversiteden de şey alabiliyorum, etik kurul raporu alabiliyorum. Oralara da başvurup biraz daha seçeneğimi arttırabiliyorum ama Milli Eğitim söz konusu olduğunda tek kaynağım orası ve en büyük aslında benim kaygım bu konudaki oradaki insanları etik açıdan benim araştırmamı onaylayan ya da reddeden kişilerin ne kadar yetkin olup olmadığı ile ilgili bu konuda. Yani mutlaka işte belki yüksek lisans düzeyinde olmasını istiyorlardır tam bilmiyorum onların diğer oradaki memurlardan farkını bilmiyorum gerçekten ama yeterliliğe sahipler mi o konuda soru işareti var kafamda” şeklinde ifade etmiştir. K17 ise hem MEB kurullarında yer alan görevlilerin hem de etik kurullarda yer alan kurul üyelerinin nitelikli bir yapıdaki kişilerden oluşması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir. “Şimdi aslında dünyadaki her alanda olduğu gibi eğer imza yetkisini bir insana oturtuyorsak ehil olması gerekiyor. Oturduğun makam hakkında bilgi sahibi olması gerekiyor. Etik kurula seçtiğiniz insanların hangi etik kurulda olduğunu bilmesi gerekiyor ve kendi önüne gelen konularda bilgi sahibi ya da öğrenmeye niyetli ve öğrenme profilinin açık olması gerekiyor. Bu nedenle etik kurullarda ya da milli eğitim de onay kurumlarında ya da bizim ilk başlayan Enstitü gibi şeylerde yani dilekçeleri direk aktaran kişilerin konu hakkında bilgi sahibi, değilse araştırmaya yönelik isteğinin olması gerekiyor. Netice itibarı ile karar merciindeki insanların bilgi sahibi olduktan sonra hüküm sahibi olmaları gerekiyor.” K9 ise etik kurullarda yer alan üyelerin yöntembilim açısından tam donanımlı olması gerektiğini, böyle bir eksikliğin önemli bir problem olduğunu vurguladığı ifadesi “Ya bu sefer, tabi etik kurulda ki çalışanlar tabi metodolojik açıdan çok sağlam olmalı. Öbür türlü sorun tabi” şeklindedir. K21 ise “süreç içinde birazcık daha belki dediğim gibi planlamayı doğru kurgulayarak yapılması ve sistemin doğru kurgulanması içinde

açıkçası etik kurulların içinde birazcık daha başvurulacak alanlara yönelik insanların biraz daha fazla olması işi kolaylaştırır diye umut ediyorum” ifadesiyle etik kurullarda başvurulacak alana yönelik nitelikli kurul üyelerinin olmasının süreci daha kolaylaştıracağını vurgulamıştır.

4.4.3 Etik Kurulların Toplanma Sıklığının Arttırılması ve Kurum Dışı Etik Kurullara Başvurulabilmesi

Araştırmaya katılan yalnızca 2 katılımcı bilimsel araştırma süreçlerindeki izin ve onay süreçlerinde yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak etik kurulların daha sık periyotlarda toplanması gerektiğini ve özellikle yaz mevsiminde kurulların toplanma sıklığı azalabildiğinden farklı üniversitelerin bünyelerinde yer alan kurullara başvurulma imkânının sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Özellikle yaz dönemlerinde daha çok bu sorunun ortaya çıktığını vurgulayan K22 bu durumu “*Özellikle yaz döneminde de bu üç aya çıkıyor. Yaz döneminde insanlar askıya mı alınacak mesela yapacağı projeleri? Mesela yaz dönemine özel bir proje olabilir. Bence bu etik kurul toplantıları ayda bir den daha kısa süreye indirilmesi lazım, belki iki hafta yani bilmiyorum”* şekilde ifade etmiştir. Ayrıca K22 bu durumun çözümüne yönelik olarak “*Yakın bir üniversitede örneğin sizin üniversiteniz ayın 1’inde toplanıyordur bir sonra ki ayın 1’ini beklemek yerine yakın bir üniversite 15’inde toplanıyor olabilir”* ifadesinde bulunmuştur. K15’in ifadesi ise “*Yani şöyle söyleyeyim. Kurullar bence çok daha sık toplanabilir”* şeklindedir. Ayrıca araştırmaya katılan iki katılımcı etik kurulların toplanma sıklığının iyi bir zaman aralığında gerçekleştiğini vurgulamıştır. Bu duruma örnek olarak K9’un ifadesi gösterilebilir. “*Hızlı şu an hızlı bizim hani. Her ay toplanıyorlar. Her ay toplanmaları bence iyi bir şey. Eskiden çok kötüydü. Sosyal bilimler enstitüsüne gönderiyorduk. Beş ay, altı ay beklediğimiz oluyordu. Bu nedenle zaten buradaki etik kurul oluşturuldu.”*

4.4.4 İzin ve Onay Süreçlerin Saydam Biçimde Sistematikleştirilmesi

Araştırmaya katılan 10 katılımcı bilimsel araştırmalar için gerekli olan izin ve onay süreçlerinin hem MEB boyutunda hem de üniversite etik kurulları boyutunda saydam bir yapıda olması gerektiğini, süreç içerisinde atılacak her adımın ve yaşanabilecek olası sorunların çözümüne yönelik nelerin yapılacağını belirlenmesi araştırmanın

yürütülmesine önemli katkı sağlayacağını ifade etmişlerdir. Bu açıklamalara örnek olarak K13 bilimsel araştırma süreci içerisinde yaşanabilecek olası bir değişiklikte süreci başa almak yerine sürecin kolaylaştırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu durumu “*Dediğim gibi araştırmalarda herhangi bir değişiklik olduğu zamanlarda sıfırdan başvurmak yerine değişim ile ilgili sürecin kolaylaştırıcı hale getirilmesi büyük oranda işe yarayacaktır diye düşünüyorum*” ifadesiyle beyan etmiştir. K21 ise üniversite etik kurullarının toplanma takviminin yıllık plan ile belirlenmesi gerektiğini ve bu durumun takibi kolaylaştıracağını böylece kişilerden kaynaklı olası sorunların önüne geçilebileceğini vurgulamıştır. K21 bu durumu “*Kesinlikle hocam çok daha sistematik olması gerekiyor. Diyorum ya biz şu an 2022’deyiz, 2023’te benim hangi etik kurul ne zaman yapacak? Saati günüyle ilgili bile sayfalarına girdiğimde görmem gerekiyor bence. Hatta bu onaylar onay sürecinin akabinde hatta o gün bile olabilir. Dediğim gibi eğer sisteme direk işleniyor olsa, kişiler bunu direk sistemden görüyor olsa. İnsana süreci yönetme şeyini bırakmadan direk sistemden birtakım şeyler uygulanabiliyor olsa hem öğrencinin hem hocaların işi kolaylaşacak. Çünkü dediğim gibi etik kurulu üç ay önce alıyor, memur diyor ki hocam sizde altta kalmış evrak vermeyi unuttuk diyor. Bu süreç bizi tamamen bitiriyor işin gerçeği. İki süreç içinde birazcık daha belki dediğim gibi planlamayı doğru kurgulayarak yapılması ve sistemin doğru kurgulanması içinde açıkçası etik kurulların içinde birazcık daha başvuru alanlara yönelik insanların biraz daha fazla olması işi kolaylaştırır diye umut ediyorum*” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca K3 ise ifadesinde izin ve onay süreçlerinin takibinin belirli bir düzen içerisinde dijital bir alt yapı ile yapılması gerektiğini ifade ettiği açıklaması “*Tabi komisyona gelene kadarda bürokratik süreçlerde var. O nedenle de biraz uzun sürüyor baktığınız zaman. Ben bunların dijital ortamda yapılması gerektiğini düşünüyorum açıkçası. Ben dijital ortamda bunu yüklemeliyim hani WhatsApp’ta iki tane mavi tik yanınca işte görüldü tamam demeliyim. Benim belge Milli Eğitime ulaştı. Komisyona ulaştığında onu görebilmeliyim. Komisyona ulaştı. Komisyon olumlu cevap verdiğinde, yazıya gittiğinde onları görebilmeliyim. Orada bir belirsizlik oluşuyor*” şeklindedir.

4.4.5 Nitelikli MEB Personelinin İzin Süreçlerinde Görevlendirilmesi

Araştırmaya katılan 7 katılımcı akademisyenlerin MEB’e bağlı okullarda araştırma yapmak istediklerinde gerekli izin ve onayların alınmasına yönelik yaptıkları başvuruları nitelikli MEB personelinin izin süreçlerinde yer alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu durumu örnek olarak K17’nin ifadesi “*Şimdi aslında dünyadaki her alanda olduğu gibi eğer imza yetkisini bir insana oturtuyorsak ehil olması gerekiyor. Oturduğün makam hakkında bilgi sahibi olması gerekiyor*” şeklindedir. K13 ise ifadesinde MEB izin ve onay süreçlerinde görevli personelinde nitelikli ve sürece yardımcı bir yapıda olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. “*... Ben hani kendimiz için bunu istiyorum evet, bunu daha detaylı bilelim, bir değişiklik söz olduğunda bundan haberdar olalım, bunun için ben eğitime ben razıyım ve isterim gönüllüyüm diyebiliyorum ama aynı zamanda benim bunu bilebilmem kadar veri topladığım kitlenin ya da o kitleye idarecilik yapan o yöneticilerin de bunu bilmesi gerekiyor. Önemli ki hani sürecin nasıl işleyeceği ve öğrencilere katkılarının olabileceğine dair fikir sahibi olsunlar ve hani araştırmacının engel koymaktan ziyade yardımcı olabilsinler ki kendi çocuklarımıza yardımcı olabilelim.*” Ayrıca K12 ise MEB izin ve onay sürecinde görevli personelin niteliğinin belirsizliği bir kaygı durumunu oluşturduğunu ifade etmektedir. K12’nin bu duruma yönelik açıklaması “*Oralara da başvurup biraz daha seçeneğimi arttırabiliyorum ama Millî Eğitim söz konusu olduğunda tek kaynağım orası ve en büyük aslında benim kaygım bu konudaki oradaki insanları etik açıdan benim araştırmamı onaylayan ya da reddeden kişilerin ne kadar yetkin olup olmadığı ile ilgili bu konuda*” şeklindedir.

4.4.6 Yüksek Öğretim Kurumları – YÖK ve MEB İş Birliği

Araştırmaya katılanlar arasında ki 5 katılımcı eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda bilimsel araştırma yapmak istediklerinde gerekli olan izin ve onay süreçlerinde yaşanan sorunların çözümüne yönelik olarak Yüksek Öğretim Kurumları- YÖK ve Millî Eğitim Bakanlığının arasındaki yapılacak bir iş birliği ile bu soruna çözüm üretileceğini ifade etmişlerdir. Bu duruma örnek olarak K19’un ifadesi örnek olarak gösterilebilir. “*Buna ilişkin bir düzenlemenin bence enstitülüler tarafından yapılıp bakanlığa hatta YÖK nezdinde YÖK tarafından bakanlıkla da bir protokol imzalanıp bunun kolaylaştırılması gerektiğini düşünüyorum.*”

Ayrıca K12 ise üniversiteler ve MEB arasında yapılacak iş birliğinin bilimsel araştırma süreçlerinde yaşanacak zaman kayıplarının da önüne geçeceğini ve böyle sürecin daha aktif işleyeceğini vurgulamıştır. *“Ama hal böyleyken ben bunu yapmışken ve bu konuda etik açıdan araştırmamı değerlendirecek kişilerin etik kurul onayını aldıktan sonra bir de Milli Eğitim sürecinin işte girmesi mantıksız geliyor. Belki böyle sürede kısaltılabilir. Belki şey de sadece prosedür anlamında yapılan basamağı da atlamış olabiliriz bu şekilde. O yüzden ya akademisyenlerin bir şekilde Milli Eğitimle iş birliği yapıp onların değerlendirmelerini yapmaları, ya da yalnızca etik kurulun belki biraz daha Milli Eğitimin isteyeceği kadar ayrıntıda çalışıp titizlikte çalışıp o basamağın atlanması bana çok mantıklı geliyor araştırmaların böyle hız kazanması. Ve bizimde de motive olup araştırmalardan vazgeçmememiz için.”* Ayrıca K11’de YÖK ve MEB arasında oluşturulacak bir iş birliği ile bölgeye özgü sorunların tespitlerinin yapılarak o sorunlar üzerinde bilimsel araştırmaların yapılabilceğini ifade etmiştir. K11’in bu duruma yönelik ifadesi *“Mesela İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma için alınan izinler neticesinde yürütülen çalışmaların neticesini müdürlükler istiyor mu? Yani tamam bizim burada yaptığınız şu okulla yaptığınız çalışma ile ilgili sonucu bize açıklar mısınız? Anlatır mısınız? Raporlar mısınız? Böyle bir şey yok mesela. Ya da şunu söyleyebilirim. Bulduğum ilin İl Milli Eğitim Müdürlüğü okullarda hangi çalışmaların yapılmasını istiyorsa hani öncelikli alanlar, talep edilen alanlar gibi bir başlık oluşturup belki gerçekten bölgeye özgü sorunlar varsa bu sorunlar üzerinde öğrencilerin çalışmasını sağlayabilirler”* şeklindedir.

BÖLÜM 5

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre ilk olarak, akademisyenlerin bilimsel araştırma süreçlerinde MEB’den alınması gereken araştırma izinleri ve üniversite etik kurullarından alınması gereken etik onaylara ilişkin hukuki bilgilerinin yeterli olmadığını ve bu konuda eğitim ve danışmanlık hizmetlerine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Literatürde yapılan incelemelerde doğrudan bilimsel araştırmalara ilişkin akademisyenlerin hukuki eğitim ve danışmanlık ihtiyacı olduğuna ilişkin araştırmalara rastlanılmadıysa da Akan’ın (2016) yaptığı bir araştırmasında akademisyenlerin görevlendirdikleri inceleme ve soruşturmalara ilişkin olarak hukuki danışmanlık ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların belirttiği bilimsel araştırma süreçlerindeki MEB’den alınması gereken izinlerin ve üniversite etik kurullarından alınması gereken etik onaylara yönelik hukuki bilgilerin yeterli düzeyde olmadığı hususu öğretmen perspektifinden de ele alındığında benzer bir durumla karşılaşıldığı görülmektedir. Schimmel & Militello (2007) de öğretmenlerin hukuk okuryazarlığı üzerine yaptıkları araştırmalarında, çoğu eğitimcinin öğrenci ve öğretmen hakları konusunda bilgisiz olduğunu veya yanlış bilgilendirildiğini; okul (eğitim) hukukuna ilişkin ders almadıklarını, okul hukukuna yönelik bilgilerinin çoğunu diğer öğretmenlerden aldıklarını, okul hukuku hakkında daha fazla bilgi sahibi olsalardı davranışlarını değiştirebileceklerini ve bu konular hakkında daha fazla bilgi edinmek istediklerini ortaya koymuştur. Benzer sonuçlara Taş ve Kıroğlu’nun (2018) yaptığı araştırmada da ulaşılmıştır; öğretmenlerin büyük bir kısmı disiplin suçlarına ve cezalarına ilişkin bilgileri soruşturma geçirince öğrenmektedir. Öğretmenler, bu konulara ilişkin hukuki bilgilerinin artırılması için üniversitelerde dersler konulması gerektiğini düşünmektedirler.

Akademisyenlerin bilimsel araştırmalardaki gerekli izin ve onay süreçlerine yönelik hukuki bilgi eksiklikleri yüksek yargı organlarının kararlarına da yansımaktadır. Danıştay 8. Dairesinin (2013), bir akademisyenin açtığı iptal davasını reddederek ilk derece mahkemesini haklı bulmuş ve 2013/7707 sayılı Kararında, “*Üniversite Etik Kurulunun, davacı hakkında etik kural ihlali yaptığına ilişkin dava konusu kararın, idari davaya konu*

olabilecek kesin ve icrai nitelikte bir işlem olmadığını” ifade etmiştir. Zaten araştırmamızın bulgularında da değinildiği gibi akademisyenler bu konulardaki dava süreçleri hakkında da yeterli temel bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcılar genel olarak, MEB’e bağlı kurumlarda yürütülecek bilimsel araştırma izin süreçlerine ilişkin mevzuat kaynaklı sorunların olmadığını düşünmektedirler; yalnızca bir katılımcı ilgili mevzuatın sıklıkla değişmesinden dolayı takibinde zorlandıklarını ifade etmiştir. Konuyla ilgili çıkartılan son dört mevzuatın tarihlerine bakıldığında; 2007, 2012, 2017 ve 2020 yıllarına ait oldukları görülmektedir; bu mevzuatlar yönerge ve genelge niteliğindedir. İlgili tarihlere bakıldığında mevzuatın görece çok sık değiştiği söylenebilir. Bununla birlikte araştırmanın literatür kısmında da değinildiği gibi, T.C. Anayasası’nın temel hak ve hürriyetler içerisinde yer verdiği “Bilim ve sanat hürriyeti” başlıklı 27. Maddesinde, herkesin, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahip olduğuna hükmedilmiştir. Ayrıca, Anayasanın temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin olan 13. Maddesinde, temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın ve yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve de ancak kanunla sınırlanabileceğine hükmedilmiştir. Okullarda yürütülecek bilimsel araştırmalarla ilgili bir kanuni düzenleme bulunmamaktadır; bu bilimsel çalışmaların yürütülmesine ilişkin olarak yalnızca idarenin “adsız düzenleyici işlemleri” kategorisinde çıkardığı genelge ve yönergelerle eğitim kurumlarında yürütülecek bilimsel araştırmalar “sınırlandırıcı” nitelikte düzenlenmektedir. Anayasa’ya bu kadar açık bir aykırılık bulunuyorken, araştırmaya katılan akademisyenlerin çoğunlukla mevzuatla ilişkin bir sorun olmadığını söylemeleri temel hak ve hürriyetlerin doktora eğitim düzeyindeki kişiler arasındaki bilinirlik düzeyi açısından oldukça düşündürücüdür.

Bu araştırmada bazı akademisyenler, bilimsel araştırma izin süreçlerine ilişkin olarak il milli eğitim müdürlükleri arasında ortak uygulama standartlarının olmadığını belirtmektedirler. Bazı il milli eğitim müdürlüklerinin internet sitelerinin ilgili sayfalarındaki bilgiler bu bulguyu destekler niteliktedir. Örneğin, Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün sayfasına bakıldığında, *“Deneme modeli araştırmalar için yapılacak başvurular öncesinde, araştırmacıların ilçe millî eğitim müdürlükleri ile uygulamanın*

gerçekleştirileceği okullar ve ilgili kişilerle önceden irtibata geçerek bilgilendirme yapmaları ve alınan okul onayını başvuru esnasında ibraz etmeleri gerekmektedir.” İfadesinin yer aldığı görülmektedir Konya Millî Eğitim Bakanlığı. (Konya MEB, 2020). Oysaki MEB’in ilgili Genelgesinde böyle bir hüküm bulunmamaktadır. Ankara, İstanbul ve Diyarbakır il milli eğitim müdürlüklerinde böyle bir zorunluluğa rastlanmamaktadır; bu örnekler çoğaltılabilir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde katılımcıların önemli bir kısmı MEB’e yapılan bilimsel araştırmaya yönelik izin ve onay başvurusu sonuçlarının geç çıktığını ve bu geç çıkan izinlerden dolayı da önemli düzeyde mağduriyet yaşadıklarını belirtmişlerdir. Öncelikle belirtmek gerekir ki 21.01.2020 tarihli okullarda yürütülecek bilimsel araştırmalara yönelik “Araştırma Uygulama İzinleri” konulu genelgeye göre bilimsel araştırmalara yönelik araştırma izinlerinin en fazla kaç gün içerisinde değerlendirilip sonuçlandırılacağı ve araştırmanın iznin hangi dönemi kapsayacağı genelgenin 22 ve 23 sayılı maddelerinde ele alınmıştır. İlgili maddelere göre MEB araştırma izin başvurularının onayı tek bir birime yönelikse en fazla 30 gün içerisinde, birden fazla birime yönelik bir başvuru ise 45 gün içerisinde ilgili birimlerce değerlendirilip sonuca bağlanacağı hükmü açıktır. Ayrıca genelgenin 27. Maddesinde araştırma uygulama izin başvurularının uygulamaya başlamadan en az 45 gün öncesinde bu başvuruların yapılması gerektiği de belirtilmektedir. Burada araştırma izinlerinin geç çıktığını belirten ve bunu MEB’den gelen yazılı yanıtlarda da gösteren akademisyenlerin sayısının önemli düzeyde olduğu dikkate alındığında, araştırma uygulama izinlerinin Genelge hükümlerine aykırı biçimde geç verildiği söylenebilir. Bu açıdan, ilgili mevzuata 30 günlük süre aşımına ilişkin olarak AYSE sistemi üzerinden araştırmacıların ilgili MEB birimlerini şikâyet etme olanağı da sağlanmalıdır.

Ayrıca önemle belirtilmelidir ki Bozan ve diğerlerinin (2004), MEB Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının yayınları kapsamında yaptıkları “Eğitim Araştırmalarında MEB – Üniversite İş Birliği” başlıklı raporunda il milli eğitim müdürlüklerine bilimsel araştırma yapmak için yapılan izin başvurularına yönelik olarak bireysel başvuruların cevaplanma süresinin ortalama 6,79 gün olduğu, başvurunun enstitüler ya da fakülteler aracılığıyla yapılması durumunda da ortalama 7,25 günde

yanıtlandığı belirtilmiştir. Şaşırtıcı olan günümüz teknolojik olanaklarına rağmen 2004 yılındaki istatistiklere ulaşamaması ve oldukça geride kalınabilmesidir. Bu da eğitim bilimleri alanında yapılan araştırmaların niceliğini olumsuz olarak etkileyen bir durum olarak değerlendirilebilir.

MEB kaynaklı sorunlara ilişkin bir diğer husus; bürokratik hantallık ve prosedürlerin karmaşıklığına dairdir. Literatürdeki birçok araştırma Türkiye’de eğitim bürokrasisinin bizzat kendisinin önemli bir sorun alanı olduğunu göstermektedir (Tabak ve Güçlü, 2017; Alanoğlu ve Demirtaş, 2019; Ardıç ve Aslanargun, 2020). Bu çalışmada bürokratik sorunlarla ilgili en dikkat çekici konulardan birisi, doğası gereği özellikle nitel araştırma süreçlerinde yapılabilecek olası değişikliklerde yaşanan sorunlardır. Genelgede araştırma süreci içerisinde ihtiyaç duyulan ek bir izin taleplerine yönelik herhangi bir ifade de yer almamaktadır. Bununla birlikte özellikle nitel araştırmalarda araştırmanın doğası gereği araştırma içerisinde araştırmacı verilerini toplarken araştırma sorusuna cevap bulabilmek adına yeni bilgi toplama ihtiyacı duyabilir (Cresswel, 2019, s. 270). Aynı zamanda nitel araştırmalar araştırmanın süreci içerisinde hem kavramsal hem de yöntemsel olarak bazı değişimler yaşayabilir. Araştırmanın gidişatı değişebilir, araştırmanın başında bilinmeyen yepyeni problemler ile karşılaşılabilir ve bu yeni problemlerin çözümüne yönelik yeni yöntemlere başvurulabilir (Maxwell, 1996, akt. Yıldırım, 1999). Bu durumda araştırmacının nitel araştırmanın bu yapısı gereği, yeni bilgileri toplayabilmesi veya yeni araştırma yöntemlerini uygulayabilmesi için araştırma süreci içerisinde ek bir izin almaya ihtiyacı olabilecektir. Genelge içerisinde bu duruma ilişkin bir maddenin yer almaması da düşündürücüdür. Bu yüzden araştırmacılar böyle bir ihtiyaç ortaya çıktığında tüm süreçleri baştan başlatmak zorunda kalmaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcıların önemli bir bölümü bilimsel araştırma süreçlerinde MEB’e yaptıkları araştırma izin ve onay başvurularında başvurunun MEB’in hangi birimine yapılacağı, hangi belgelerin istendiği ya da istenmediği, yapılan başvurunun hangi aşamada olduğu, bir sorun çıktıysa bu sorunun başvurunun hangi aşamasında gerçekleştiğinin bilinmemesi ve benzeri önemli bürokratik engellerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum bilimsel araştırma izin süreçlerinin takibinin sistematik hale getirilmediğini de göstermektedir. Aslında MEB’in kendi bünyesinde yürüttüğü eğitim-öğretim hizmetleriyle ilgili e-okul uygulaması gibi başarılı bilişim sistemlerini oluşturduğu ve dış paydaşlar olan velilerin memnuniyetlerini arttıracak şekilde, onların

hizmetine sunduğu bilinmektedir. E-okul uygulamasının velilerin çocuklarının ders ve devam-devamsızlık takipleri yapabildiklerini, öğretmenlerin öğrencinin tüm ders durumlarını takip ederek öğrenci hakkında genel bir akademik başarı değerlendirmesi yapabileceğini, nakil işlemlerinin bu sistem üzerinden yapılmasıyla okul yöneticilerinin iş yükünü önemli ölçüde azalttığı, sistem not hesaplama ve ortalama alma gibi işlemleri yapabildiği için olası hesaplama hatalarının da önüne geçmektedir (Kızılböğ ve Erdoğan, 2012; Günbayi ve Turan, 2013). Bu açıdan, yeterli altyapı imkanlarına sahip olan MEB'in bilimsel araştırma izin süreçlerini de dış paydaşlar olan üniversite öğretim elemanlarının sistematik takibine imkân verecek şekilde düzenleyebilmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca katılımcıların MEB bilimsel araştırma izin ve onay süreçlerinde yaşadıkları sorunlara yönelik olarak araştırmanın içeriğine ve uygulanmasına yönelik keyfi müdahalelerde bulunulduğunu ifade etmişlerdir. Bu husus hem nicel ve nitel hem de deneysel araştırmalarda karşılaşılan bir sorun olarak görünmektedir. Yaşanan bu sorunları destekleyen nitelikte Şahin (2019) yaptığı araştırmada da akademisyenlerin yapmak istedikleri bilimsel araştırmalara yönelik gerekli izinleri alamadıkları ya da bu izinleri alabilmek için araştırmanın içeriğine yönelik değişiklikler yapmak durumunda kaldıklarını belirlemiştir. Bilimsel araştırmalarda MEB kaynaklı yaşanan sorunlar üzerine Şahin ve Kesik (2020) yaptıkları araştırmada da veri toplamak için gerekli izinleri almada yaşanan zorlukların akademik özgürlükleri tehdit ettiği sonucuna ulaşmıştır. Somut bir örnek olarak da Alim-Doğan'ın (2019), Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk İhmal ve İstismarı Belirti ve Riskleri Konusunda Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi adlı araştırması kapsamına erkek öğretmenlerin dahil edilmesine İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından hiçbir bir gerekçe belirtilmeden izin verilmemiştir. Ülkemizin akademik özgürlük indekslerinde oldukça alt düzeylerde olduğu (Kinzelbach ve diğerleri, 2020) dikkate alındığında, çalışmanın ilgili bölümlerinde de belirtildiği gibi idarenin bu tür keyfi tutumlarının önlenmesine ve de eğitim bilimleri alanında yapılan bilimsel araştırmaların hem nicelik hem de nitelikçe artışının sağlanmasına ilişkin olarak Kanun Koyucu (TBMM) tarafından gerekli yasal düzenlemeler ivedilikle yapılmalıdır.

Bilimsel araştırma süreçlerinde akademisyenlerin MEB'e yaptıkları başvurular neticesinde yaşadıkları sorunlara yönelik olarak okul yöneticilerinin ve öğretmenleri bilimsel araştırmalara yönelik olumsuz tutum ve davranışları olduklarını beyan

etmişlerdir. Araştırmaya katılan akademisyenlerin beyanlarını dikkate aldığımızda okul personelinin olumsuz tutum ve davranışları arasında araştırmanın içeriğine ve uygulatilmasına yönelik müdahalelerde bulunduğu görölmektedir. Bu bulguyu destekler Berber'in (2013) araştırmasında öğretmenlerin eğitime yönelik yapılan bilimsel araştırmalara karşı ilgisiz davrandıklarını ve bilimsel araştırma kültürüne de yabancı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde Korkmaz, Şahin ve Yeşil (2011) yapmış oldukları araştırma da öğretmenlerin bilimsel araştırmayı gerçekleştiren araştırmacılara ve bilimsel araştırmaların süreçlerine yönelik olarak bilgilerinde ve tutumlarında önemli yanlışlıkların yer aldığını ifade etmişlerdir.

Öncelikle Anayasa'nın 27. Maddesi bilimsel araştırmaların özgürce yapabileceğinin teminatı niteliğindedir ve bu hak apaçık ifade edilmiştir. Ayrıca yine Anayasanın 130. Maddesinde de Yükseköğretim kurumlarının kurulma amaçları arasında bilimsel araştırma yapma da bulunmaktadır. Dolayısıyla eğitim fakültelerinin MEB'e bağlı okullarda bilimsel araştırma faaliyetlerinde bulunmasının da anayasal bir dayanağı olduğu açıktır. Buradan hareketle gerekli izin ve onayların alındıktan sonra okul personelinin bu araştırmayı yaptırmaması okul personelinin anayasal bir hakka karşı gelmesi olarak da değerlendirilebilir. Ayrıca okul müdür, müdür yardımcıları ve öğretmenlerin görev ve sorumlulukları yönetmeliklerle belirlenmiştir. Örneğin Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 39. Maddesi okul müdürlerinin görev ve sorumluluklarını ele almaktadır. İlgili maddede okul müdürünün görevleri arasında bakanlık ve il veya ilçe milli eğitim müdürlükleri tarafından verilen görevleri yerine getirilmesini sağlamak ifadesi geçmektedir (MEB, 2014). Bu açıdan değerlendirildiğinde okul yöneticilerinin üst makamlar tarafından verilen araştırma iznine rağmen okullarında bu araştırmaların yapılmasını engellemeye yönelik girişimleri Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinde de bahsedilen Bakanlık ve il/ilçe milli eğitim müdürlüklerince verilen görevlerin yerine getirilmesini sağlaması görevine de aykırılık oluşturmaktadır: Bu da ilgili okul yöneticilerinin disiplin sorununa yol açabilecektir. Bununla birlikte bulgular kısmında da yer verildiği gibi hukuka açıkça aykırı böyle bir durumu kanıksarmış gibi değerlendirmeleri oldukça düşündürücüdür. Örneğin araştırmanın bulgular kısmında da yer aldığı gibi bir okul müdürünün bilimsel araştırmaya yönelik olarak her türlü izin ve

onayın alınmış olmasına rağmen gelen araştırmacıya “...ben bu ölçeği okulumda uygulamanızı istemiyorum” ifadesinde bulunmasını da bu kapsamda değerlendirmek mümkündür.

Bilimsel araştırma sürecinde yaşanan tüm problemler araştırmanın kapsamına, niteliğine ve araştırmacının motivasyonuna olumsuz etkileri olduğu araştırmaya katılan katılımcıların önemli bir kısmı tarafından dile getirilmiştir. Araştırmaya katılan birçok katılımcı yaşanan bu tür problemlerin araştırmacının motivasyonunu olumsuz etkilemesinin yanı sıra bir sonraki araştırmalarını MEB’e bağlı okullarda yürütmeye isteksiz olduklarını da ifade etmişlerdir. Hatta araştırmamızın bulgularında, akademisyenlerin özellikle nitel araştırma süreçlerine ilişkin ilgili mevzuatta çok keskin sınırlandırılmaların olmasının onları nitel araştırmadan uzaklaştığı sonucuna da ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan görece çok az sayıda akademisyen de bilimsel araştırma süreçlerinde yaşadıkları bu tür problemlerin onları olumsuz etkilemediğini aksine daha da motive olduklarını ifade etmişlerdir.

Bu bağlamda üniversitelerin eğitim fakültelerinde bulunan akademisyenlerin MEB’e bağlı okullarda yapmak istedikleri bilimsel araştırmaların temelinde Türkiye’de yürütülen eğitimin kalitesini arttırmaya yönelik adımlar olduğu açıktır. Ayrıca okullarda yürütülen tüm bilimsel araştırmaların okul kültürü içerisindeki öneminin vurgulanarak yürütülmesi eğitimin niteliğine katkı sağlamasının yanı sıra eğitimin öznesi pozisyonunda yer alan tüm öğrencilere de bilimsel araştırma kültürünün aşılmasına katkı sağlayacağı da açıktır. Ancak ne var ki literatürde okul personelinin bilimsel araştırmalara yönelik olumsuz tutumlarının bulunduğu araştırmalarda yer almaktadır. Bu duruma örnek olarak Berber (2013) araştırmasında öğretmenlerin eğitime yönelik yapılan bilimsel araştırmalara karşı ilgisiz davrandıklarını ve bilimsel araştırma kültürüne de yabancı oldukları sonucuna ulaşmıştır. Bununla beraber araştırmada öğretmenlerin bilimsel araştırmalara yönelik ilgisiz tutum ve davranışlarının aynı zamanda öğrenciler üzerinde de etki bıraktığı vurgulanmıştır.

Bu araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde Türkiye’de eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının MEB’e bağlı okullarda yaptıkları araştırmalardaki izin ve onay süreçlerine yönelik yaşanan sorunların diğer bir boyutunu da etik kurul kaynaklı sorunlar olduğu görülmüştür. Etik kurul üyelerinin ihtiyaç duyulan nitelikte olmaması

bulgular da yer aldığı gibi araştırmamıza katılan katılımcılarında dikkati çektiği bir durumdur. Öncelikle belirtilmelidir ki üniversite etik kurullarının görev ve sorumlulukları YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinin 7. Maddesinde ele alınmıştır. İlgili maddeye göre üniversite etik kurulları Yönergenin de 4. Maddesinde yer alan yayın etiğine aykırı eylemlere yönelik iddiaları incelemek ve ilgili işlemleri yapmaktır (YÖK, 2018). Ayrıca kurullarda yer alan üyelerinde nasıl seçileceği, hangi akademik unvanlara sahip olacağı ve kaç kişiden oluşacağı Yönergenin 6. Maddesinde belirtilmiştir. Yönergenin 6. Maddesinde, kurula seçilecek 7 üyenin profesör unvanına sahip öğretim üyeleri arasında üniversite rektörü tarafından seçileceği ifade edilmiştir. Ayrıca üniversite bünyesinde belirtilen sayıda profesör ünvanlı öğretim üyesinin de bulunmaması halinde yine yedi üyeden oluşan bir bilimsel araştırma ve yayın etiği kurulunun oluşturulabileceği ifade edilmiştir. Yönergedeki ilgili maddelere bakıldığında kurul üyeleri içerisinde yer alan üyelerin akademik unvanına yönelik vurgu yapılırken kurul üyelerinin uzmanlık alanlarına yönelik herhangi bir ifade yer almamaktadır. Sadece etik kurulların toplantı usul ve esaslarına yönelik açıklamaların yer aldığı Yönergenin 8. Maddesinde gerekli görülmesi durumlarda alan uzmanlığına yönelik bilirkişilerden görüş alınabileceği ve görüşü alınacak bilirkişinin nasıl seçileceği hükmü düşünülmüştür. Ancak ne var ki ilgili maddenin 4. Bendinde öğretim üyesi olmayan ve yalnızca bilirkişi olarak görevlendirilebilecek bir avukatın da etik kurul üyesi yapılması tartışmalıdır (Bülbül, 2021). Örneğin sosyal bilimler içerisinde yer alan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık gibi bölümlerin özelindeki bilimsel araştırmalarda etik kurulun içerisinde bu uzmanlığa sahip üyelerinin yer alması ve bu araştırmaları bu üyelerin de içinde bulunduğu kurulun değerlendirmesi yerinde olacağı düşünülmektedir. Etik kurul içerisinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında bir kurul üyesinin bulunmaması durumunda kurulun en yakındaki çalışma alanı olan ancak eğitim uzmanlığı olmayan Psikoloji bölümünden ya da eğitim uzmanlığı olmasına karşın eğitim fakültesinde yer alan başka bir alandaki etik kurul üyesinden bilirkişi olarak görev yapması istenecektir. Her iki durumda da Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanı üzerinde etik ihlallerin değerlendirilmesinin ne derece yerinde olacağı tartışmaya açık bir durumdadır.

İkinci bir husus olarak da etik kurulların onaylarının geç çıktığı yönünde akademisyen görüşlerinin yer almasıdır. Burada öncelikle YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesine baktığımızda üniversite etik kurullarına yapılan başvuruların cevaplanması

süresine ya da kurulların toplanma sıklığına yönelik herhangi bir hüküm yer almamaktadır. Ayrıca Yönergenin 6. Maddesi 2. Bendinde belirtildiği gibi üniversite etik kurulları gerekli görülmesi ile farklı bilim alanlarına yönelik kurullarda oluşturabilirler. Bu duruma istinaden Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi ve Niğde Ömer Halisdemir Üniversiteleri özelinde Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyelerinde kurulan Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği kurullarının çalışma ve toplanma sıklıklarına baktığımızda; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul Yönergesinde ayda en az bir kez, Kocaeli Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar ve Yayın Etiği Kurulları web sayfasındaki “Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Onay Belgesi Başvurularında Dikkat Edilecek Hususlar” başlıklı kısmın birinci maddesinde Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu toplantılarının her on beş günde bir yapılacağı ifade edilmektedir. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Etik Kurul Yönergesinde ise yılda en az dört defa toplanacağı hükümleri ile ifade edilmiştir. Bu üç üniversite özelinde baktığımızda bile üçünün de etik kurullarının toplanma periyotlarının farklılık gösterdiği görülmektedir. Hem YÖK’ün hem de üniversitelerin yönergelerinde bakıldığında üniversite etik kurullarının toplanma periyotlarında bir standartın olmadığı görülmektedir. Bu durumda üniversite etik kurullarının verdiği etik onayların çıkmasında gecikmeler olabileceği sonucunu doğuracağı düşünülebilir. Ayrıca ilgili mevzuatlarda da etik kurul onay süreçlerinin takibine yönelik bir sistematığında olmadığı söylenebilir. Bu durumda araştırma için etik kurul onayı bekleyen akademisyenin başta zaman kayıpları olmak üzere birçok probleminde ortaya çıkabileceği düşünülebilir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi MEB’in e-okul uygulaması ile birçok önemli sorunu çözdüğü düşünüldüğünde YÖK’ün ve üniversitelerinde içerisinde bilimsel araştırmalara yönelik takibi de kapsayan bir dijital alt yapıyı oluşturulması bu sorunun çözümüne önemli katkı sağlayacağı aşikardır.

Millî Eğitim Bakanlığının 2020 yılında çıkardığı “Araştırma Uygulama İzinleri” konu başlıklı genelgesinin ikinci maddesi gerçekleştirilecek tüm araştırmalarda ki izinlere yönelik yapılacak başvuruları içermektedir. İlgili maddede öncelikle araştırma izinlerinin <http://ayse.meb.gov.tr> internet sitesi üzerinden yapılacak ön başvuru neticesinde ilgili birime yönlendirmesinin gerçekleştirileceği belirtilmektedir. Bu ön başvuru neticesinde de izin başvurusunda bulunanların gerekli belgeler ile birlikte izni verecek birime

başvurmaları gerektiği ifade edilmiştir. Yine aynı maddede örneklemin tek bir ili kapsayan bir yapıda olması durumunda izin başvurularının il milli eğitim müdürlüğüne; birden fazla ilde yapılacak bir araştırmada bir genel müdürlük bünyesindeki araştırmaların ilgili genel müdürlüklerine; bakanlığın bir biriminde yapılacak araştırmaların da ilgili genel müdürlüğüne, birden fazla birim olması ve araştırmanın uluslararası bir boyutta olması durumunda da Strateji Geliştirme Başkanlığına yapılacağı vurgulanmıştır.

Millî Eğitim Bakanlığının 2007 yılında çıkardığı Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurumlarda yapılacak araştırmalara yönelik genelgenin üçüncü bölümünde yer alan Merkez ve il milli eğitim müdürlüklerinin yetki ve sorumlulukları başlıklı kısmında bilimsel araştırmalara yönelik araştırma izin onaylarının bir ili kapsayan araştırmaların il milli eğitim müdürlüğünün, birden fazla ili kapsayan araştırmalarda ve yurtdışında okuyanların Türkiye’de yapacakları araştırma izin onaylarının EARGED yetkisinde olduğu ifade edilmiştir. 1992 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (EARGED) 1995 yılında çalışmalarına başlamıştır. MEB – üniversite iş birliği ile bakanlığın ihtiyaç duyduğu bilimsel araştırmaları gerçekleştirmeye çalışmıştır (Bozan ve diğerleri, 2004). 2007 ve 2020 yıllarındaki eğitim araştırmalarına yönelik çıkarılan bu iki genelge değerlendirildiğinde 2007 yılı genelgesinin EARGED çatısı altında yürütülen araştırma izin onaylarının 2020 yılı genelgesine göre daha sade ve kolaylaştırıcı bir nitelikte olduğu da düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akan, D. (2016). Akademisyenlerin İnceleme/Soruşturma Görev Zorluklarına İlişkin Görüşleri / Opinions Concerning Academics' Investigation/ Query Assignment Difficulties. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13 (33), 212-226. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19579/209102>
- Akşit, İ. & Dinç, E. (2015). Sosyal Bilgiler Dersinde İskân Kavramının Öğretimi Üzerine Bir Eylem Araştırması. Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi, 1 (1), 78-87. DOI: 10.29065/usakead.232408
- Alanoğlu, M. & Demirtaş, Z. (2019). The Effect of Teachers' Participation in Decision Making on Organizational Justice Perceptions. Eğitim Yansımaları, 3 (1), 1-10. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/eduref/issue/44122/533674>
- Alev, B. & Genç, F. N. (2015). Türkiye’de Üniversite Etik Kurulları Üzerine Bir İnceleme. Akdeniz İİBF Dergisi, 15 (31), 135-182. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aiiibfd/issue/32336/359319>
- Anderson, G., & Arsenault, N. (2005). *Fundamentals of educational research*. Routledge.
- Ardıçoğlu, M. A. (2017). Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 75(3), 19-51.
- Ardıç, A. K. & Aslanargun, E. (2020). İlçelerde Eğitimin Yönetiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 8 (2), 114-139. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajeli/issue/59056/827198>

- Aslan, V. (2019). Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Kanunlara Uygunluğunun Denetimi ve Çeşitli Hususların Kararname ile Düzenleneceğin Kanunlarda Belirtilmesi Üzerine. *Anayasa Yargısı*, 36(1), 139-161.
- Atar, Y. (2019). Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin hukuki rejimi ve anayasallık denetimi. *Anayasam Mahkemesi 56. Kuruluş Sempozyumu*.
- AYM, Anayasa Mahkemesi. K. 2017/30278 (26 Kasım 2017). Erişim: 25.09.2022
<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/20527>
- Bababyiğit, Ö. & Başaran, M. Problems and Solutions of Academicians in The Faculty of Education When They Do Scientific Research. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 3(3), 103-111.
- Bakanlığı, M. E. (2014). Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim ve ilköğretim kurumları yönetmeliği.
- Baltacı, A. (2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3 (1), 1-14. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/aeusbed/issue/30008/290583>
- Baumbusch, J. (2010). Semi-structured interviewing in practice-close research. *Journal for specialists in pediatric nursing*, 15(3), 255.
- Bayram Gülaçtı, H. G. & İplikçi, A. B. (2021). Akademik Araştırmalarda Okul Temelli Veri Toplama Süreçleri: Türkiye İçin Yönetmelik Öneriler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 61 (2), 1199-1221. DOI: 10.33171/dtcfjournal.2021.61.2.24
- Berber, N. C. (2013). Ortaöğretim Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Eğitim Araştırmalarına Bakışı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (36), 142-159.

- Beril, A. & Genç, F. N. (2015). Türkiye’de Üniversite Etik Kurulları Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 15(31), 135-182.
- Bozan, M., Yayla, D., Demirbaş, A., Sayın, M., Saygın, Ö., & Yağız, Z. (2004). Eğitim Araştırmalarında MEB – Üniversite İş birliği.
- Bu, Ö. Z. Kamu Yönetiminde Etik Kavramının İzini Sürmek: Kamu Görevlileri Etik Kurulu Üzerine Bir İnceleme.
- Bursa Millî Eğitim Bakanlığı, “Araştırma İzinleri”, erişim: 1 Temmuz 2022, <https://bursaarge.meb.gov.tr/www/arastirma-izinleri/icerik/26>
- Büken, N. Ö. (2006). Türkiye örneğinde akademik dünya ve akademik etik. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 37(3), 164-170.
- Bülbül, M. (2021). Üniversitelerde Sosyal ve Beşerî Bilimlerle Eğitim Bilimleri Alanlarında Oluşturulan Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurullarıyla İlgili Mevzuata Yönelik Hukuki Bir Değerlendirme: Nitel Bir Araştırma. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(2), 270-280.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2020). Bilimsel araştırma yöntemleri.
- Creswell, J. W. (2019). Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması. *Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi* (Çev. Edt. Ekşi, H.) (2012) Edam Yayınları.
- Creswell, J. W. (2020). Eğitim Araştırmaları: Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması. *Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi* (Çev. Edt. Ekşi, H.) (2012) Edam Yayınları.

Çalışır, G. (2013). Medya ve Etik.

Çaparlar, C. Ö., & Dönmez, A. (2016). Bilimsel araştırma nedir, nasıl yapılır. *Türk J Anaesthesiol Reanim*, 44(4), 212-218.

Danıştay, Danıştay 8. Dairesi. K. 2013/7707 (7 Kasım 2013). *Erişim: 25.09.2022*
<https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler2.ashx?f=e-2011-7786-k-2013-7707-t-7-11-2013-1-birlestirildi.pdf>

Doğan, D. (2015). Türkiye’deki yüksek öğretim kurumlarında hesap verebilirlik ve akademik özgürlük.

Doğan, K. C., & Erdem, B. Türkiye’de Kamu Görevlileri Etik Kurulunun Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı Bağlamında Analizi. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(3), 758-792.

Duverger, M. (2002). Sosyal bilimlere giriş. Çev.: Ünsal Oskay, İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Eren, A. (2018). Türk Yükseköğretim Etik Mevzuatının Hukuki Değerlendirmesi. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (1), 1-46. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/husbd/issue/39647/435755>

Eryılmaz, B. (2008). Etik kültürü geliştirmek. *Türk İdare Dergisi*, 459, 1-12.

Fidel, R. (1984). The case study method: A case study. *Library and Information Science Research*, 6(3), 273-288.

Gedikoğlu, T. (2013). Yükseköğretimde akademik özgürlük. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (3), 179-183.

Gökbel, V., & Seggie, F. N. (2014, June). Geçmişten günümüze Türkiye’de akademik özgürlük. SETA.

- Gül, H. (2021). Bilim ve Araştırma Etiği. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl 2021 Sayı 42: Özel sayı 1, 103-120. DOI: 10.30794/pausbed.803111
- Günbayı, İ. & Turan, F. (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Bilişim Sisteminin Bir Alt Sistemi Olarak E-Okul Uygulamasına İlişkin İlköğretim Okullarındaki Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri: Bir Durum Çalışması. İlköğretim Online, 12 (1), 1-22. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8586/106666>
- Ilgaz, H. (2009). Denizde Bilimsel araştırmaların Uluslararası Hukukta Düzenlenmesi İhtiyacının Ortaya Çıkışı. *Journal of Naval Sciences and Engineering*, 5(1), 39-48.
- Kadıoğlu Ateş, H., & Mazı, M. G. (2017). Kitap Özeti: bilimsel araştırma yöntemleri (Şener Büyükoztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz, Funda Demirel). *Eurasian Education & Literature Journal= Avrasya Eğitim ve Literatür Dergisi*.
- Karakaya, H., & Yaman, Ö. R. S. (1994). DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE ETİK KURULLARI. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 47(4).
- Khankeh, H., Ranjbar, M., Khorasani-Zavareh, D., Zargham-Boroujeni, A., & Johansson, E. (2015). Challenges in conducting qualitative research in health: A conceptual paper. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*, 20(6), 635.
- Kızılboğa, R. & Erdoğan, Y. (2012). Millî Eğitim Bakanlığı E – Okul Uygulamasının Yönetici, Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi. Milli Eğitim Dergisi, 42 (193), 5-16. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36181/406756>

Kinzelbach, K., Saliba, I., Spannagel, J., & Quinn, R. (2020). Free Universities. *Putting the Academic Freedom Index into Action*. Berlin: Global Public Policy Institute (GPPi).

Kocaeli Üniversitesi, “Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulları”, erişim: 1 Temmuz 2022, https://www.kocaeli.edu.tr/bilimsel_arastirma_yayin_etik_kurullari.php

Koç, C. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimde Eylem Araştırmasına İlişkin Görüşleri. Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Koçer, H. A. (1980). Eğitim tarihi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, (89).

Konya Millî Eğitim Bakanlığı, “Araştırma Uygulama İzin ve Başvurularında İstenen Belgeler”, erişim: 1 Temmuz 2022, https://konya.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_01/31091453_ArastirmaUygulamaIzinBasvurularindaIstenenBelgeler.pdf

Korkmaz, Ö., Şahin, A., & Yeşil, R. (2011). Öğretmenlerin bilimsel araştırmalara ve araştırmacılara ilişkin düşünceleri. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(2), 109-127.

Kulkarni, M. (2021). Challenges in conducting educational research during Covid pandemic. *Journal of Education Technology in Health Sciences*, 8(1), 1.

Kurulu, Y. Y. (2018). Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi.

Kuzu, B. (2001). Hukuk Devleti ve Hukuk Zihniyeti. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, (11), 1-25.

Kükner, B. (2016). Bir Hak Olarak Akademik Özgürlük. *ViraVerita E-Dergi*, - (2), 65-88 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/viraverita/issue/22434/240073>

Lackey, J. (Ed.). (2018). *Academic freedom*. Oxford University Press.

Longhurst, R. (2003). Semi-structured interviews and focus groups. *Key methods in geography*, 3(2), 143-156.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, “Bilimsel Araştırmalar Etik Kurul Yönergesi”, erişim: 1 Temmuz 2022, [http://hukukmusavirligi.mu.edu.tr/Newfiles/102/Content/bilimsel%20ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20etik%20kurullar%C4%B1%20y%C3%B6nergesi-17%20temmuz%202020-senato%20karar%C4%B1%20\(1\).pdf](http://hukukmusavirligi.mu.edu.tr/Newfiles/102/Content/bilimsel%20ara%C5%9Ft%C4%B1rmalar%20etik%20kurullar%C4%B1%20y%C3%B6nergesi-17%20temmuz%202020-senato%20karar%C4%B1%20(1).pdf)

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, “Etik Kurul Yönergesi”, erişim: 1 Temmuz 2022, <https://static.ohu.edu.tr/uniweb/media/portallar/etikkurul/sayfalar/28175/bjugbnr2.pdf>

Özdemir, H. E. (2019). Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Hukuki Çerçevesi. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 265-282.

Özkan, Ö., & Çatıker, A. G. A. Bilimsel Makale Yazımında Kaynak Gösterme Kuralları.

Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (PAU Journal of Education) 48: 199-213 [2020] doi: 10.9779/pauefd.560610 Araştırma Makalesi/Research Article Bürokratik Okul Yapısı ile Müdür Yönetim Tarzları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi Investigation of the Relationship between Bureaucratic School Structure and Principal Management Styles Müslim

Pathak, R. P. (2008). *Methodology of educational research*. Atlantic Publishers & Dist.

Phoenix, D. (1998). The importance of educational research.

- Rashid, S., & Yadav, S. S. (2020). Impact of Covid-19 Pandemic on Higher Education and Research. *Indian Journal of Human Development*, 14(2), 340–343. <https://doi.org/10.1177/0973703020946700>
- Ruacan, Ş. (2005). Bilimsel araştırma ve yayınlarda etik ilkeler. *Gazi Tıp Dergisi*, 16(4), 147-149.
- Sahin, I., & Kesik, F. (2020). Case of Obtaining Permission for Data Collection in Turkey Within the Context of Academic Freedom and Ethics. *New Waves-Educational Research and Development Journal*, 23, 64-83.
- Sarkar, M. (2014). Challenges in Conducting Educational Research: The Case of a Developing Country. *Contemporary approaches to Research in Mathematics, Science, Health and Environmental Education*.
- Schimmel, D. & Militello, M. (2007). «Legal Literacy for Teachers: A Neglected Responsibility». *Harvard Educational Review* 77 (3): 257–84. <https://doi.org/10.17763/haer.77.3.842n787555138746.>,
- Sosyal Bilimler Dergisi, 39 (1), 143-167. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cumusosbil/issue/4352/59525>
- Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Şahin, İ. Eğitim Kurumlarında Yapılacak Araştırmalar İçin İzin Almada Yaşanan Sorunlar. *Tam Metin Bildiriler Kkitabı*, 121.
- Tabak, H. & Güçlü, N. (2017). Millî Eğitim Bakanlığı'nda Yeniden Yapılanma: Merkez Teşkilat Yöneticilerine Göre Bir Değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (39), 408-430. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/31632/328815>

Taş ve Kiroğlu (2018). (PDF) *Sınıf Öğretmenlerinin Disiplin Suçlarına ve Disiplin Cezalarına İlişkin Bilgi Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Available from: https://www.researchgate.net/publication/329912247_Sinif_Ogretmenlerinin_Disciplin_Suclarina_ve_Disciplin_Cezalarına_Iliskin_Bilgi_Duzeylerinin_Cesitli_Değişkenler_Acisindan_Incelenmesi [accessed Jul 01 2022].

T.C. Resmî Gazete. 5176 Sayılı Kanun ile İlgili. 23.03.2006. Sayı:26117, erişim: 15 Ekim 2022, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/03/20060323.htm>

Tüba (2002). Bilimsel Araştırmalarda Etik ve Sorunları. 14 Temmuz 2022 tarihinde. <https://www.tuba.gov.tr/files/yayinlar/raporlar/Bilimsel%20Aras%CC%A7t%C4%B1rmada%20Etik%20ve%20Sorunlar%C4%B1son.pdf>

Uzun, P., Avcı, E., İğrek, S., & Yıldız, Ö. Ü. B. (2021). Nitel Araştırmalarda Geçerlik ve Güvenirlik Stratejileri Değerlendirme Çerçevesi *Eğitim & Bilim*, 7.

Vural, M. (2011). Yasama Kavramı ve Yetkisi Açısından Pozitif Hukuk ile İslam Hukuku Arasında Bir Mukayese. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (36), 177-200.

Walter, O. & Hen, M. (2012). Bridging the gap between research and practice in teachers preparation. *Universal Journal of Education and General Studies*, 1(7), 216-224.

Yetgin, S., Büyükçınar, Ö. & Akıllı, E. (2017). Bilim Dallarında, Dünya ve Gruplara Ait Veriler: Sosyal Bilimler (2010-2015). <https://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2017/05/sosyal-bilimler.pdf> adresinden erişilmiştir.

Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23(112).

Yıldırım, T. (2017). Cumhurbaşkanlığı kararnameleri. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 13-28.

EK 1- GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu: “Türkiye’de eğitim fakültelerinde görevli öğretim elemanlarının, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütmek istedikleri bilimsel araştırma süreçlerine ilişkin izin ve Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu onay süreçlerinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

Görüşmenin Gerçekleştiği Tarih ve Saat:

Görüşmeci : Murat KUŞCU

GİRİŞ

Merhaba..... Hocam

Ben Murat KUŞCU. MEB’de Matematik Öğretmeni olarak görev yapmaktayım. Aynı zamanda İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Kurumları İşletmeciliği yüksek lisans programında tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Bildiğiniz üzere üniversitelerde eğitim fakültelerinde görev yapan öğretim elemanları Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda da bilimsel araştırmalarda bulunmaktadır. Yapılan bu bilimsel araştırmaların eğitimin niteliğinin ve kalitesinin artmasına önemli katkı sağladığı gibi hem araştırmacının hem de o okullarda görev yapan öğretmen ve idarecilerinde mesleki yaşamlarına önemli katkılar sağlayabilme potansiyeline sahiptir. Yine bildiğiniz gibi okullarda bu bilimsel araştırmaların yapılabilmesi MEB’den veya il milli eğitim müdürlüklerinden gerekli izinlerin alınması ile mümkün olabilmektedir; ayrıca Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurullarından da (BAYEK) etik uygunluk onayının alınması çoğunlukla istenmektedir. Bu süreçte yaşanabilecek olası sorunlar da takdir ederseniz araştırmanın seyrini önemli ölçüde etkilemektedir. Ayrıca bu olası sorunlarının tespitlerinin yapılarak çözüm önerilerinin de ortaya konması karar alıcı durumunda bulunan tüm kişilere önemli katkı sağlayacağı gibi ilgili mevzuat hükümlerinin de bu veriler ışığında düzenlenmesine olanak sağlayacağını düşünmekteyim. Yapmış olduğumuz bu görüşmede de amacım; eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yapmış olduğu bilimsel araştırma süreçlerinde belirttiğim bağlamda yaşadıkları sorunları ortaya çıkarmak ve çözüm önerileri ortaya koymaktır. Ayrıca bu çalışma ile ortaya çıkacak sonuçların bundan sonra yapılacak bilimsel araştırmalar açısından da

önemli katkılar sağlayacağını ümit ediyorum. Aydınlatılmış Onam Formunda size belirttiğimiz hususları kısaca aşağıda da hatırlatmakta yarar görüyoruz:

- Bu görüşmede isminiz, çalıştığınız kurum bilgileriniz hem çalışma süreci boyunca hem de çalışma sonucundaki raporlarımda gizli tutulacaktır. Bu görüşme ile elde ettiğim verilerde araştırmanın amacı doğrultusuna uygun analizleri yapılarak çalışmada kullanılacaktır.
- Yapacağımız bu görüşme araştırma verilerinin analizlerinin yapılabilmesi amacı ile yazıya geçirileceğinden izninizle ses kayıt cihazına kaydedilecek ve yalnızca yukarıda belirtmiş olduğum bilimsel amaçlara yönelik kullanılacaktır.
- Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Katılımcı olarak siz dilediğiniz zaman görüşmeyi sonlandırarak araştırmadan ayrılabilirsiniz.
- Görüşmemizin 30 dakika ile 60 dakika arasında süreceğini tahmin ediyorum.
- Başlamadan önce belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz herhangi bir hususta sorunuz var mı? İzninizle de sorularına başlayacağım.

Araştırmanın Adı: Türkiye’de eğitim fakültelerinde görevli öğretim elemanlarının, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütmek istedikleri bilimsel araştırma süreçlerine ilişkin izin ve Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu onay süreçlerinin değerlendirilmesi.

Araştırmanın Amacı: Türkiye’de eğitim fakültelerinde görevli akademisyenlerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütmek istedikleri bilimsel araştırma süreçlerine ilişkin izin ve Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu (BAYEK) onay süreçlerinde karşılaştıkları sorunların ilgili hukuki çerçeve içinde ve de akademisyen görüşlerine dayalı olarak araştırılması ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmesidir.

Bu bağlamda aşağıda belirlenen sorulara yanıt aranacaktır:

1. Bir öğretim elemanı olarak kendinizden bahseder misiniz? Bu bağlamda

a) Yaşınız:

b) Cinsiyetiniz:

c) Akademik unvanınız:

d) Akademideki kıdem yılınız:

2. Araştırmacı olarak daha önce okullarda ve diğer eğitim – öğretim kurumlarında yaptığınız çalışmalardan kısaca bahsedebilir misiniz? Bu bağlamda

a) Araştırmalarınızı sadece yurt içinde mi yaptınız? (*Farklı illerde veya MEB izni gerektirecek şekilde birden fazla ili kapsayacak şekilde mi?*) Yurtdışında da araştırma yapma deneyiminiz oldu mu?

b) Bugüne kadar yaptığınız araştırmaların türü ve deseni nedir? (*Nicel mi; deneysel mi, tarama çalışması vb.- Nitel mi; durum çalışması mı, fenomenoloji mi – karma mı vb.*)

3. Bilimsel araştırmalardaki izin ve etik kurul onay süreçlerine ilişkin hukuki bilginiz ne düzeydedir? Lütfen açıklayınız. (*Her ikisiyle ilgili ayrı ayrı olmak üzere, ilgili mevzuatın ne olduğunu biliyor mu? İzin ve etik kurul onay süreçlerine itiraza ilişkin idari yolları ve yargı yollarını biliyor mu? Daha önce böyle bir eğitim veya danışmanlık almış mı? Bu konuyu araştırmış mı?*)

4. Bilimsel araştırmaların yapılabilmesi için gerekli olan izin ve onay süreçlerine yönelik olarak akademisyenlere eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

5. Bilimsel araştırmalarla ilgili MEB boyutundaki izin sürecinde yaşadığınız sorunlar nelerdir? (*İlgili mevzuattan kaynaklı sorunlar mı? İznin geç çıkması mı? Bürokratik iş yükü mü? Asılsız gerekçelerle reddi veya düzeltilmesi talebi mi? Sorun kullanmak istediğiniz araştırma deseni ve yöntemiyle mi, katılımcı grupla mı veya tarih ve süreyle mi ilgili? Daha önce çalıştığınız farklı illerde farklı deneyimleriniz var mı? Farklı ülke tecrübeleri varsa oradaki eğitim bakanlıkları bağlamında yaşanan güçlükler var mı ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak bahsedilebilir mi?*)

6. Bilimsel araştırmalarda yaşadığınız sorunlar araştırma sürecinde sizi nasıl etkiledi? Bu bağlamda örneğin; araştırmanın kapsamında, araştırmanın niteliğine sizin motivasyonunuza olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz? Yanıtınız evet ise lütfen açıklayınız.

7. Bilimsel araştırmalarla ilgili ilgili BAYEK onay süreçlerinde yaşadığınızı düşündüğünüz sorunlar nelerdir? (*İzin süreçlerinin gereksiz uzunluğu ve bürokratik iş yükü m? Kurulda yer alan kişilerin niteliği sizce uygun mu? Verilen revize edilmesi veya ret cevapları tatmin edici mi? Araştırmanın içeriğine kısıtlayıcı biçimde müdahale edilmeye çalışılıyor mu? Sorun yaşadığınız araştırmanın deseni ve yöntemi hakkında*

bilgi verir misiniz? Türkiye'deki farklı üniversitelerin etik kurullarında farklılaşma var mı? Farklı lke tecrübeleri varsa orada yaşanılan güçlükler var mı? Türkiye ile karşılaştırmalı olarak bahsedilebilir mi?)

8. Bilimsel araştırmanın BAYEK onay süreçleriyle ilgili yaşadığınız sorunlar araştırma sürecinde sizi nasıl etkiledi? Bu bağlamda örneğin, araştırmanın kapsamına, araştırmanın niteliğine ve sizin motivasyonunuza olumsuz etkileri olduğunu düşünüyor musunuz? Yanıtınız evetse lütfen açıklayınız.
9. Hem bilimsel araştırma izin ve onay süreçlerinde hem de BAYEK onay süreçlerinde yaşanan sorunların çözümüne yönelik görüş ve önerileriniz neler?
10. Sizin gibi izin ve onay süreçlerinde sorun yaşayan başka bir akademisyeni de araştırmaya dahil edilebilmesi açısından önerir misiniz?

Ek 2: KATILIMCI ONAM FORMU

“Eğitim fakültelerindeki akademisyenlerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürüttü bilimsel çalışmalarda akademisyenlerin karşılaştıkları sorunların belirlenmesi ve çözüm önerilerinin değerlendirilmesi” isimli çalışma, üniversitelerin eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin görüşlerine bağlı olarak araştırılıp değerlendirilmesi amacıyla planlaması yapılmıştır. Çalışmanın 24/01/2022 – 31/01/2022 tarihleri arasında yürütülmesi planlanmaktadır. Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması ile yürütülen bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda araştırma yapmış ya da bu tür araştırmada bulunmuş akademisyenlere ulaşılması hedeflenmiştir.

Yapacağımız bu görüşme sorularının cevaplanmasına yönelik en fazla 1 saat ayırmanız beklenmektedir. Size sorulan tüm soruları tam olarak, hiç kimsenin etkisi, baskısı veya telkini olmadan içtenlikle cevaplar vermeniz çalışmanın amacının tam olarak gerçekleşebilmesi için açısında önem teşkil etmektedir. Bu okuyup ardından onaylamanızla birlikte araştırmaya katılım gösterdiğiniz anlamına gelmektedir. Bununla birlikte çalışmaya katılmama ya da görüşmemizin herhangi bir aşamasında çalışmadan ayrılma hakkını da sahipsiniz.

Bu çalışmadan edinilecek tüm bilgiler tamamen araştırmanın amacına yönelik kullanılacak olup, kişisel bilgilerinizin tamamı gizli tutulacaktır. Buna karşın araştırmada edinilen verileriniz yayın amacına yönelik kullanılabilir.

“Aydınlatılmış Onam Formu”ndaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla *katılmayı kabul ediyorum*.
...../...../20..

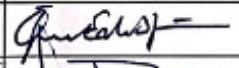
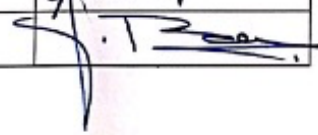
Açıklamaları Yapan Araştırmacının Unvanı, Adı Soyadı ve İmzası Öğretmen Murat KUŞCU
Araştırmaya Katılan Gönüllünün Adı / Soyadı / İmzası / Tarih
Gerekmesi Durumunda Olur İşlemine Tanık Olan Kişinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih
Gerekmesi Durumunda Araştırmaya Katılan Gönüllünün Yasal Temsilcinin Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

Ek – 3 ETİK KURUL ONAY FORMU

 İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ	T.C. İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ETİK KURULU KARARI
---	---

Tarihi 07/02/2022	Sayısı 2022/02-05
-----------------------------	-----------------------------

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Türkiye'de eğitim fakültelerinde görevli öğretim elemanlarının Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda yürütmek istedikleri bilimsel araştırma süreçlerine ilişkin izin ve Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu (BAYEK) onay süreçlerinin değerlendirilmesi
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	Nitel Araştırma
ARAŞTIRMACI(LAR)	Murat KUŞÇU
KARAR	Etik açıdan uygundur.

Görevi	Kurul Üyeleri	İmza
Başkan	Prof. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM	
Üye	Prof. Dr. Ahmet AKIN	
Üye	Prof. Dr. Özlem FEDAİ	
Üye	Prof. Dr. Selami AYDIN	
Üye	Prof. Dr. Yeşim GÜLEÇ ASLAN	
Üye	Doç. Dr. Özge CENGİZ	
Üye	Doç. Dr. Özcan Erkan AKGÜN	
Üye	Av. Fevziye DOĞRUER	

CamScanner ile tarandı